
SÕDUR

SÕJAASJANDUSE AJAKIRI

XVII AASTAKÄIK

27. 07.

29-30

1935.

SÕJAASJANDUSE AJAKIRI „SÕDUR“

Nr. 29-30 — 1935.

Sisustik:	Lk.	Sommaire:	Pages.
<i>M. T.</i> : Ohvitseride iseseisvate kirjatööde puhul	689	<i>M. T.</i> : Compositions par écrit des officiers	689
<i>Kol.-ltm. V. Külaots</i> : Märkmeid kehalise kasvatuse alalt	691	<i>Lieut.-colonel V. Külaots</i> : Remarques sur l'éducation physique	691
Rootsi ja Poola sõjalaevade külaskäik Tallinna	696	— Visites à Tallinn des navires de guerre suédois et polonais	696
<i>Kol. J. Martins</i> : Tagavaraväelaste kokkutsumine ja veo-ning liikumisvahendite sundkorras kasutamisele võtmine Valgas	698	<i>Colonel J. Martins</i> : Convocation de réservistes et réquisition de moyens de transport et de locomotion à Valga	698
— <i>dt.</i> : Tangitõrjest kaitsel	704	— <i>dt.</i> : Défence contre les chars (combat défensif)	704
<i>Ltn. J. Randla</i> : VII Vabadusristipäev	708	<i>Lieut. J. Randla</i> : 7-me Journée de la Croix de la Liberté	704
<i>U. P.</i> : Tagavaraväelaste kordamisõppusel 3. üksikus jalaväepataljonis	711	<i>U. P.</i> : Exercices de réservistes au 3-me bataillon d'infanterie	711
<i>J. K.</i> : Päev 3. jalaväerügemendi vabadussõjaaegsetel lahinguväljadel	714	<i>J. K.</i> : Un jour sur les champs de bataille de la Guerre de l'Indépendance du 3-me régiment d'infanterie	714
UUEMAT KIRJANDUST:		PUBLICATIONS RECENTES	
<i>H. R.</i> : Märkmeid kapten E. Saida „Tangitõrje ja selle organiseerimine“ ja kapten A. Kase „Võitlus moto-mehhaniseeritud vägedega“ ilmumise puhul	715	BIBLIOGRAPHIE:	
BIBLIOGRAAFIA:		— Finlande: „Sotilashallinnollinen Aikakauslehti“ nr. 3 et 4, 1935	
— Soome Sotilashallinnollinen Aikakauslehti nr. 3 ja 4 — 1935	718	VIE MILITAIRE	
KAITSEVÄE ELU:		<i>Partie officielle . . . . .</i>	
— Valimise tagajärjed 2. üksikus jalaväepataljonis 1935. a.	721	Informations familiales, Echecs.	
— 2. üksiku jalaväepataljoni kaader Vabadussõja lahinguväljadel	722		
— Hüdrograafilisi töid 1935. a. suvel	723		
Ametlik osa	724		
Perekonnateated, male.			

Vastutav toimetaja kolonelleitnant **J. REMMEL**
 Kõnetr. Kaitseväge nr. 40
 Kodune kõnetraat Kaitseväge 13-34.

Tegev toimetaja major **J. KÕRGE**
 Kõnetr. Kaitseväge nr. 163

Väljaandja: „SÕDUR“ Tallinn, Toomkooli nr. 7

Toimetus ja talitus:

Toompeal, Toomkooli nr. 7
 Kõnetr. Kaitseväge nr. 163
 Talitus avat. k. 0800—1500
 Toim. kõnet. k. 0800—1500

„SÕDURI“ TELLIMISE HIND:

Aastas 6 kr. — poolaastas 3 kr.
 Veerandaastas 1 kr. 50 s.
 Üksiknumber 20 s.

Ohvitseride iseseisvate kirjatööde puhul.

Juba aastate kestel on kujunenud „Juhendid ohvitseride täiendusõppuste korraldamiseks“ alusel kombeks, et ohvitserid väeüksustes iga aasta jooksul koostavad loenguid ja praktiliste tundide konspekte, mis igal kevadel vaadatakse läbi diviiside kaupa komisjonides, kes valivad välja üksikud paremad tööd esitamiseks auhindamiseks kaitsevägede staabi västavale komisjonile. Esimestel aastatel oli komisjonidel raskusi, et isegi juba diviiside komisjonides väljavalitud tööde hulgast leida auhinnaväärseid. Kuid tööde väärtus on aasta aastalt näidanud tõusu tendentsi. Tänavu juba, kogemustel ühe diviisi komisjonist, oli raskus selles, et kõik esitatud tööd olid head ja nende hulgast kõige parema esile tõstmine sünnitas raskusi. See nähe on tunnistuseks meie ohvitserkonna intelligentsi, teadmiste, töötamise oskuse ja töötada tahtmise suurest tõusust. Ta on tervitavat, hindamist ja rakendamist vääriv.

Nende ridade kirjutajal on olnud aastate kestel võimalusi komisjoni liikmena kaitsevägede staabis ja hiljem diviisis tutvuneda ohvitseride iseseisvate töödega, mis õigustab mõningate konsekventside tõmbamist.

Iseseisvate tööde kirjutamine oli võrdlemisi visa hoogu võtma. Esimeste pioneridena esinesid suuremal määral eriväeliikidesse kuuluvate väeüksuste ohvitserid ning arvult ja väärtuselt on nad püsinud seni esikohal, näidates koguaja veel tõusu. Nende tööd on olnud alati ka parimad, pääsedes diviiside komisjonidest edasi kaitsevägede staabi komisjoni. Ja ka auhinnad on kipunud enamikus langema neile osaks. Põhjustajaks võib olla asjaolu, et eriväeliikide ohvitseride intelligents on kõrgem ja oskus töötada suurem. Aega neil ohvitseridel ei võiks olla rohkem teistest, sest enda täiendamine, alluvate pinev õpetamine ja suure-

mad erikohustised nõuavad seda neilt isegi suuremal määral. Aga eriväeliikides teenistus iseenesest sunnib ohvitseri enda kutseteadmiste täiendamisele, lugemisele ja seega harjutab iseseisvate tööde koostamisele. Kuid tehnilistel aladel leidub ka rohkem teemasid, mis on konkreetsemad, nende kohta on rohkem materjale ja nad võivad olla rohkemal määral huvikõitvad.

Pole ka eitav väeüksuse ülema või mõne vanema ohvitseri isiklik mõju olukorra loomiseks, mis õhutab ohvitseri tööle.

Iseseisvate tööde esitajaiks on eranditult olnud ohvitserid nooremais auastmeis ja madalamailt ametastmeilt; ainult tänavu puutus näppu ühe majori töö. Vanemate, kõrgema haridusega ja staapides teenivate ohvitseride tööd on täielikult puudunud.

Huvitav on see, et need ohvitserid, kelle töid kord on auhinnaga vääristatud, enamikus igal aastal esitavad järjekindlalt uusi ja ikka paremaid töid. Sellest järeldus, et ei ole ülesaamatuks raskuseks ohvitseril enda teenistusliku töö kõrval koostada igal aastal ühte iseseisvat tööd ja et teaduslik töö on nagu nektaar, mis ikka ja ikka jälle õhutab maitsmisele.

On tõsiselt kahju, et seni on olnud võimalus ainult üksikuid töid auhinnaga vääristada, vist 3—4 kaitsevägede staabi poolt ja üks iga diviisi poolt. Auhind olgugi väikene, mis teatava määrani tasub materjalsed kulutised, on rohkem tunnustuseks töö kordaminekust ja moraalseks ta suks tegijale. Samul kaalutlusil peaks tööde auhindamine rajanema avaramatele võimalustele. Kui kaitsevägede staabil pole vastavaid summasid (siiski õilis eesmärk ja väärtuslikud tulemused peaksid põhjustama summade leidmise selleks senisest märksa suuremal määral), siis peaksid siin diviisid rohkem ohverdama enda käsutuses olevaist

sääst- ja väljaõppesummadest. Poleks liigne, kui ka väeüksused ise ergutamiseks ainelisi võimalusi kasutaksid. Endast mõistatavana tundub, et ohvitseridekogud enda liikmete tööde vääristamiseks auhindu välja paneksid. Mõtlen siin ka Vabariigi Ohvitseride Keskkogule. Ohvitseride kogudele nende vaimse ja teadusliku tegevuse seni väga tagasihoidlikult väljenduva osa viljelemiseks oleks see väga tänuväärseks avaldus- ja rakendusvõimaluseks.

Juba seni aastate kestel on ohvitseridelt iseseisvaid töid aukartust äratavatesse piiridesse ulatuval arvul kirjutatud, isegi auhinnaga vääristatud peaks kümnetesse ulatav arv olema. Viimasel aastal (ühe diviisi andmeil) on esitanud diviisi ülemale iga väeüksus ühe töö, kuid see töö on valitud hulga seast parimana. Pole võimatu isegi oletus, et iga ohvitser kaitseväes on aasta jooksul kirjutanud töö. See on väga suur energia kulutus. Ning, nagu alul märgitud, on nende hulgas palju häid töid teaduslikudele ja aktuaalsetele kaitseväelistele päevaküsimustele. Kuid nende tööde kasutamine kaitseväe üldhuvides on seni jäänud korraldamatuks. On piiratud nende ettekandmisega ainult enda väeüksuses. Isegi auhinnaga vääristatud töid pole ette kantud teistes väeüksustes, ega ka trükitud avaldatud. Samal ajal aga igal talvisel ohvitseride tadmiste läiendamise perioodil tundub suur põud ettekannetest.

Ka meie ainuke sõjateaduslik ajakiri ja kaitseväe häälekandja pole kunagi võinud uhkeldada kaastöö küllusega. Kuid seni pole ainukestki tööd nende hulgast leidunud „Sõduri“ veergudel, ega ka ilmununa eriramatuna või perioodiliste kogumikkudena. Siin oleme tunnistajaiks — ühest küljest „Sõdur“ kannatab kaastöö puudusel, tema kaastööliste ring on enamvähem üks ja sama, koosnev vähearvulistest ohvitseridest, (tema kaastööliste hulka eksivad ainult üksikud riviohvitserid), paljud kaitseväe ja kaitseväelaste aktuaalsed päevaküsimused vajaks rohkemat käsitlemist ja samal ajal on kasutamata määratu arv igaaastaseid ohvitseride töid. Paremate tööde trükitud avaldamine rikastaks meie nappi sõjakirjandust ja ergutaks, ainelise ja moraalse lasu näol, autoreid kui ka nende kaaslasti veel intensiivsemale töötamisele. Ei või unustada säärase iseseisvate tööde koostamise harivat ja kasvavat mõju nende koostajaile ja ka kaaslastele ning seega üldisele kaitseväe juhtkonna vaimsele tasemele.

Miks need tööd on vaka alla jäänud, siin on arvatavasti põhjuseid mitmeid. Meie

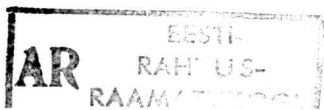
ohvitser, eriti rivis, on väga tagasihoidlik enda töödele avaldamisvõimaluste leidmisel, ja ka õrn teatava määraneni — ühe töö paberikorvi sattumine kõrvetab nina mitte ükski autoril, vaid riisub julguse selle kordamiseks ka teistel samas väeüksuses teenivail ohvitseridel. Aga ka tööd ise pole alati mahult, stiililt ja teemalt avaldamiseks sobivad. „Sõduril“ peaks kaastöö korraldajate võrk kujunema esindajaga igas väeüksuses. Ehk jälle vahemeeste osasse peaksid asetuma väeüksuste ülemad, kelleks meil on enamikus kõrgema haridusega ohvitserid, kes küllalt kompetentsed peaksid olema otsustamisel, mis sobib ja saata maksab ning kelle otseseks huviks ja kohustuseks loomulikult on enda kaastööliste õhutamise iseseisvaile töödele ja selleks kõigi võimalike vahendite ärakasutamine. Tänuks selleks alal tuleb lugeda enda alluvale juhtkonnale aidata tööst „Sõduri“ kaastööliste pere liikmeiks.

Võrreldes meie ohvitseride iseseisvaid töid artiklitega „Sõduris“ ja välismaa sõjateaduslikes ajakirjades, kannatavad nad võistluse täielikult välja nii teemade aktuaalsusest, sisult kui ka stiililt. Näitena on minul käsitseda ühe diviisi komisjonile tänavu kevadel esitatud tööd, mille teemadeks olid:

„Kaitseväe mobilisatsiooni põhialused“, „Rännakuks ettevalmistamine“, „Suuskjalgratturkompani otstarbekohasemaid kasutamiseviise pealetungilahingus suvel ja talvel“, „Gaasikaitse organiseerimise võimalusi Tallinna garnisonis vastase ootamatu õhu- ja gaasirünnaku puhul“, „Kehalise kasvatuse harjutuste korraldamine noortele“, „Laskeala õppuste korraldamine ning teostamine noortele vintpüssi käsitamise alal kompani ülema seisukohalt“ (kaks tööd), „Täpsusküttide tähtsus, ettevalmistamine ja taktikaline kasutamine“, „Lahingumasinad kaitselahingus“, „Kuidas organiseerida meie eluliste keskuste kaitset sõjagaasi vastu õhurünnakutel ja selleks vajalikud eeltööd rahuajal“, „Side organiseerimine moto-mehhaniseeritud väeüksustes“ ja „Prantsuse raadiojaam „ER-22“ ja selle võrdlus meie tüüp „D“ raadiojaamaga“.

Loetletud tööd oleks kahtlematult nii teemadelt, sisult kui ka väärtuselt tervitavaks artiklikeks igale sõjateaduslikule kirjandusele. Kuid need 12 tööd on ainult väike murdosa läinud talvel kirjutatuist.

Iseseisvate tööde kirjutamisega on pandud liikuma energia hulk, millel on väga suur osatähtsus meie kaitseväe juhtkonna kujunemises. Tundub vähesena, et selle

edaspidine saatus piirdub ainult nendest üksikute vääristamisega auhindadega, kuna need ja kõik teised tööd jäävad kalevi alla. See jõukulutus ja tema tulemused väärivad avaldamise võimalusi ning see on hädavajalik kaitseväe üldhuvides.

Rööbiti iseseisvatele töödele on koostatud sõduritele antavate praktiliste tundide konspekte ja neid on võrdsel arvul auhindadega vääristatud. Seda liiki tööde nõudmine võiks küll ära jääda. Ka kõige täiuslikuma konspekti järele pole võimalik hinnata tunni väärtust. Selle järeldusel on komisjonides konspektide hindamine raskeks

küsimuseks. Esikohtadele on ikka kippunud pääsema konspektid üldainelistele tundidele, kus on võimalus hiilgada ilusa jutustise ja paiguti ka uhkete skeemidega. Konspektid tehnilistel ja teistel konkreetsetel ainetel antud tundidele ei suuda kunagi mõjule pääseda. Konspektide hindamisel nende koostamisele õhutamiseks oli mõte ajal, kus õppetöö pedagoogiline ja meetoodiline külg polnud kaitsevæes veel küllalt väljaarenenud. Nüüd enam ei peaks selleks vajadust olema. Konspektide arvelt võiks summad kasutada auhindadeks iseseisvate tööde eest.

M. T.

Märkmeid kehalise kasvatuse alalt.

Kol.-ltm. V. Külaots.

„Sõdur'i“ veergudel viimasel ajal on korraldvalt ilmunud mõtteavaldusi kehalise kasvatuse teemadele. Üksikutest artiklitest ja märkmetest sellel alal äratavad teistest rohkem tähelepanu need, mis on kirjutatud major A. Jõgi'lt („Rahva kehaline kasvatus ja riigikaitse“, nr. 14—16. 17. 04. 1935) ja san.-leitnant H. Zirk'ilt („Kehaline kasvatus kaitsevæearsti seisukohalt“, nr. 23. 07. 06. 1935), millistest esimene käsitleb kehalist kasvatust üldisemas mõttes, n. ö. riiklikus ulatuses kuna teine jälle vaatleb küsimust kaitsevæe töö ja elu raamistikus.

Kehalise kasvatuse kohta käivad mõtteavaldused, iseäranis aga kui need tulevad asjatundjatelt isikutelt, on tänapäeval otse teretulnud, kuna see küsimus on praegusel ajal meie tarvis kahtlematult küllaltki aktuaalse tähtsusega ja seepärast vääriks seda, et tema juurde ükskord asutaks täie tõsidusega, püüdes selles asjas leida lahenduse, mis vastaks meie riigi ja rahva eluliste huvidele. Eesti on — võrreldes teiste suuremate ning elanikkude poolest rikkamate riikidega — andnud hulga nimekaid sportlasi peaaegu kõikidelt aladelt, kelledest paljud omavad isegi rahvusvahelise tunnustuse. Kuid sellele vaatamata rahva üldise kehalise arenevuse tase ei küüni veel kaugeltki tarvilise kõrguseni ja võib ilma erilise liialduseta öelda, et siin meil seisab ees veel hulka tööd.

Kes tahaks veenduda öeldus, sel tarvitseks ainult teha kaasa mõned igaaastased tegelikku kaitsevæeteenistusse vastuvõtmise komisjoni istangud. Siin, kust käivad läbi kõik teenistusealised meeskodanikud, silmaksite võrdlemisi harva noormehi, kellede ke-

haline välimus laseb oletada tugevat luustikku ja arenenud lihaseid; ja kui mõni nüüguune ka ette tuleb, siis on see enamasti ikka kas mõni sepapoiss või jälle maamees kusagilt metsakolkast, kus õhk on hea, töö mõõdukas ning ei ole tappev ja süüa saab korralikult; harvem esineb kehaliselt tugevaid mehi linlaste hulgast ja kui on — siis peamiselt küll nende seast, kes on intensiivselt tegelenud spordiga. Suuremalt osalt võiksite aga tähele panna küürus selgu, lamadaid või koguni sisselangenud rindu, lõdvat ripnevaid käsi jne., kuigi sealjuures lähemal arstlikul katsumisel need midu nii viletsa välimusega poisid enamasti annavad välja normaalse inimese mõõdud ja kehakaalu; viga seisab ainult selles, et nad on füüsiliselt vähe arenenud ja kujutavad endast nagu söötis põldu, mida keegi pole vaevaks võtnud kultiveerida ja milline seepärast oma mahajäetuses pakub vaatlejale kurba ilmet.

Sellist pilti annavad noored meeskodanikud tegevasse kaitsevæeteenistusse astumisel. Teenistuses püütakse küll igasuguste mõeldavate ning võimalikkude abinõudega arendada nende kehalisi võimeid, õpetatakse sirgesti seisma ja liikuma, rinda ette ja pead püsti hoidma nagu see on kohane normaalselt arenenud inimesele ja ka tervislikult on temale kasulik. Kuid siinjuures tekib küsimus, mida üldse on võimalik kätte saada sellel alal napilt ühe aasta vältusel? Selle aja kestel võib küll kätte õpetada teatavad oskused oma kehatugevuse eest hoolitsemiseks, kuid sisendada neid oskusi kindlateks harjumusteks, mida inimene täidab automaatselt nagu ta, näiteks, igapäev peseb,

riietub jne., selleks on vaja tublisti rohkem aega. Seepärast tagavaraväes olles unustatakse varstigi see, mis on õpitud tegevteenistuses ja kui ükskord sõda peaks lahti minema — tahame loota, et see ei sünni küll niipea — siis on kaunis tõenäoline, et meile esineks vana tuttav pilt kõssivajunud noor meestest, nagu see oli juba manatud lugeja silme ette elmistel veergudel. Vahe oleks ehk ainult selles, et siis pole enam aega kehaliseks treenerimiseks, vaid loetakse igale mehele vähemalt oma 25 kg mitmesugust varustust selga, millega ta peab sooritama lühikesi ja pikki, harilikke ja kiireid rännakuid hea ja halva ilmaga, lüües sealjuures veel lahinguid ühes kallaletungi, rünnaku, eduarendamise ja kõikide teiste lahingfaaside läbitegemisega. Kuidas mees kehaliselt sellega hakkama saab, see on küsimus.

Mõistagi harjub inimene pikapeale kõigea, kuid esimestel päevadel ja kuudel, kus sõdurilt nõutakse tihti just maksimaalset kehalist pinget, ei suuda ta näidata oma füüsilisi võimeid täies ulatuses, mis muidugi ei jäta avaldamata halvavat mõju lahingoperatsioonide käigule.

Nii on siis praegu lugu rahva ja kaitseväge kehalise ettevalmistusega ja seepärast — nagu juba varemalt tähendatud — vajab nimetatud küsimus tõesti põhjalikumat sõelumist. Kahju ainult, et mõlemad eelpool mainitud autorid on teinud seda üldistes joontes; nende kirjutised on liialt deklaratiivse iseloomuga, ikka ja jälle esile tuues, mis ja kuidas peab olema, ilma et püütaks lähemalt selgitada, kuidas saavutada neilt loendatud eesmärgid kehalise ettevalmistamise alal. Rahva ja kaitseväge kehalise kasvatuses põhimõttelisel külge on juba varemaltki korduvalt käsitletud, nii sõja kui ka üldises kirjanduses, selle kohta on võtnud sõna ja avaldanud oma arvamused riigimehed ning teised avaliku elu tegelased ja ka kaitsevägejuhid. Seepärast paistab olevat üleaarne hakata seda kõike uuesti kordama, mis lugejaile üldiselt juba tuttav. Ameerikat pole siin nii kui nii võimalik uuesti leiutada, küll aga vajaks sellevastu põhjalikumat arutlemist, kuidas teostada kehalist ettevalmistust just meie igapäevastes konkreetsetes oludes. Mõni asjatundjailt põhjalikult kaalutud ja detailsemalt läbitöötatud konkreetne kava suudaks vististi pakkuda lugejaskonnale tublisti rohkem huvi kui üldiselt tuntud põhimõtete uuesti esile toomine.

*

Vististi tahaksid lugejad, eriti aga just need, kellede tegevuspiiridesse kuulub keha-

lise kasvatuses tegelik korraldamine ja läbi viimine, meeeldi saada autoreilt kui asjatundjailt tähendatud alal lähemaid andmeid, näiteks, järgmiste küsimuste kohta:

— milline tundide arv, autorite arvates, oleks küllaldane kehalise kasvatuses tõstmiseks nõuetava kõrguseni koolides;

— mida nimelt peaks sisaldama koolide kehalise kasvatuses programm ja missugustele küsimustele peaks seal pühendama erilist tähelepanu;

— kuidas oleks võimalik läbi viia kehalist kasvatust meie konkreetsetes koolioludes;

— mil viisil ja millises ulatuses nimelt peaks teostuma kehalise kasvatuses õpetajate ettevalmistus koolide tarvis.

Kõikide nende küsimuste lahendamisel on juba praegu ette näha mõningaid raskusi. Nii, näiteks, kutsuks kehalise ettevalmistuse tundide arvu suurendamine paratamatult endaga kaasa õppetundide vähendamise mõnes teises aines, kui ei taheta pikendada tööpäeva või koguni venitada pikemaks praegust õppeaastat.

Teisest küljest aga kehalise kasvatuses programmilise osa kujundamisel peaks muuseas ka teravalt silmas pidama meie erakorralisi olusid; meil on juba hulk koolimaju, kus kehalise kasvatuses teostamine sobivate ruumide ja väljakute mõttes ei tekita suuremaid raskusi, kuid kõrvuti sellega on ka väga palju koolihooneid — ja seda mitte ainult maal vaid isegi linnades — mis tavaliselt on eevõrra täis kiilutud õpilasi, et klassides vaevalt jätkub ruumi laua ja tooli asetamiseks õpetaja tarvis, kusjuures lähemas ümbruses ei leidu ühtki vaba platsikest kuhu võiks õpilased välja võimlemisele viia. Autorid arvavad, et hea tahtmise, leidlikkuse, asjatundlikkuse ja vilumuse juures olevat võimalik kõigest üle saada, kuid sellel on siiski omad kindlad piirid, milliseid ei ole võimeline ületama isegi mitte mõni suurvaime organiceerimisalal, seda enam siis harilikud surelikud, kelledest peamiselt koosneb meie kehalise ettevalmistuse instruktore kaader; olematut ei saa teha olevaks, ja mis kasu on, näiteks, heast kehalise kasvatuses programmist kui ruumiolud ei võimalda seda koolides läbi viia?

Edasi, oleks huvitav teada, millised nimelt on need „tunnustatud õppeasutised“, kus tuleks ette valmistada algkoolide kehalise kasvatuses õppejõude, missugune peaks olema vastavate kursuste programm, vältus ja keda võtta kursustele, sest nagu teada koosneb meie algkooli õpetajaskond soojate eluaastate järgi väga mitmesugustest elementidest. Kui tahaksime nõuda kehalise

kasvatuse õpetajalt, et ta peab suutma inst-ruuerida mitte ainult sõnaga vaid ka teoga olles oma kehalise osavusega alati ja kõikjal õpilastele eeskujuks füüsiliste harjutuste sooritamisel, siis võib kehalise kasvatuse kursorustele saadetavate õpetajate väli k-
juneda koguni raskeks, kui ei taheta teha laiemat ulatusega ümberpaigutusi õpetajas-konnas, asendades eluea pooldest vanemaid õpetajaid noorematega, kellel füüsiliselt rohkem eeldusi laste ettevalmistamiseks kehalise kasvatuse alal.

Lõpuks kuis organiseerida kursusi ja mitme aasta pärast jõuaksime tegelikult niikaugele, et igas alg-, kesk- ja kutsekoolis saaks tööle asuda vastava ettevalmistusega kehalise kasvatuse õpetaja? Kardan, et see võtab tublisti aega ja kulusid, ning siin on võidelda suuremate raskustega kui autorid seda endale praegu ette kujutavad, eriti kui veel arvesse võtta, et rööbiti sellega tõuseb täies ulatuses päevakorraks ka harjutusruumide ja harjutusväljade soetamise küsimus, millised praegu — nagu eelpool oli juba tähendatud — veel puuduvad õige paljudes koolides. Kõiki neid raskendavaid asjaolusid silmas pidades olekski just soovitatav mingisugune kava, mis ei piirduks üldise iseloomuga ja enamvähem tuntud kehalise kasvatuse põhimõtete loetlusega, vaid sisaldaks konkreetseid, täpsamalt kalkuleeritud andmeid, mis võiksid olla aluseks tähendatud küsimuse edaspidiseks kaalumiseks ning selle edasitõukamiseks lõpliku lahendamise suunas.

Samuti ka kehalise ettevalmistuse kohta kaitsevæes. Siingi leiavad autorid, et väeosad „saavad hea tahtmise juures kergesti üle“ kõikidest sellel alal eelseisvatelt raskustest, kuid sealjuures nad ise ei avalda konkreetselt oma arvamust kuis seda teha meie oludes, millised siiski on kaunis omapärased ja ei taha hästi sobida kehalise kasvatuse korraldamise ning teostamise üldiste põhinõudmistega. See kahtlematult pakuks suurt huvi kõikidele neile, kes ühel või teisel viisil tegelevad kehalise kasvatuse küsimusega kaitsevæes.

Nii, näiteks, ei ütle autorid kuidas oleks võimalik siiski teostada sõdurite kehalist ettevalmistust ka praegustes „algelistes tingimustes“. On kaunis tõenäoline, et olud ei luba lähema aja sees igal pool püstitada kaitsevæe tarvis nõuetaval arvul ajakohaseid võimalaid ning rajada tarvilikke õppevälju, ja paljudes väeosades ka parima tahtmise juures ei osutu võimalikuks eraldada sobivaid ruume kehalise ettevalmistuse tundide tarvis. Kas peaksime seepärast loobuma sõdurite kehalistest harjutustest nen-

des väeosades kus selleks puuduvad soodsad eeldused vastavalt korraldatud ruumide ja väljade näol? Vist mitte; igatahes „spordites suvel vabas õhus...“ ja „harrastades ükski suusatamist“ talvel saavutame siiski midagi sõdurite kehalise arenemise alal ja see kindlasti „kannatab ka kriitikat“, kuigi üks autoreist on nimetatud küsimusest vastupidisel arvamusel. „Parem varblane pihus kui kurg katusel,“ ütleb ka vanasõna.

Edasi, ühe autori arvates, „peab kate-
goriliselt nõudma, et iga kodanik õpiks ära ujumise...“, mis ei tekitavat raskusi „arvestades meie maa rikkalikke veekogusid.“ Ka siingi oleks huvitav ära kuulda konkreetne ettepanek, kuis seda saavutada, iseäranis veel kui arvesse võtta, et kaugeltki mitte iga meie talu ja koolimaja ei asu jõe kaldal või järve ehk mere ääres ja meil leidub küllaltki linnu, kus puuduvad igasugused võimalused mitte ainult ujumise harjutusteks vaid isegi enda vette kastmiseks kuumal suvisel päeval. Mis aga puutub ujuma õpetamise kaitsevæes, siis praegu maksvas sõdurite õppekavas „sundusliku ainena ujumisõpetus“ on juba ette nähtud ja samuti käsitletakse seal ka uppujate päästmise ja elluäratamise küsimust (Ü. Ö. 12, II osa, lk. 18). Seega siis autori soovitus käesoleval juhul osutub üleliigseks ja nähtavasti on tingitud vastavate õppekavade mittetundmisest.

*

Eelpool nimetatud kirjutistes on katsutud siiski teha ka mõningaid konkreetseid ettepanekuid rahva ja kaitsevæe kehalise ettevalmistuse korraldamise ja teostamise alal. Nende ridade kirjutaja ei loe küll enast kehalise kasvatuse tundjaks, kuid talle paistab siiski, et osa neist ettepanekuist ei ole rajatud küllalt reaalsele alusele ja toodud väited on väheste kaaluga.

Näiteks, arvab üks autoreist, et allakaitsevæeteenistuse kutseealise noorsoo ergutamiseks „oma tervise ja tähtsamate füüsiliste võimete eest hoolitsema“ tuleb korraldada lühiajalisi sunduslikke kehalise kasvatuse õppusi ühes „füüsiliste võimete katsetega tähtsamatel ja rakendusliku iseloomuga kehalise kasvatuse aladel“ või „kui aga seesuguste korraldamine esialgu peaks osutama raskelt teostatavaks, siis algul tuleks piirduda ainult kehaliste võimete katsete korraldamisega.“ Siin tundub, et mitte ainult esimene vaid ka teine moodus organisatsioonilistel, majanduslikudel ja ka puht sisulistel põhjustel ei ole praegu teostatavad. Neil, kel on kogemusi seesuguste katsete korraldamiseks, need teavad väga

hästi milliste raskustega siin tuleks võidelda: eeskätt just seepärast, et kursused ja katsed tuleksid korraldada massiliselt, üle riigi, mis nõuab mitte ainult head korraldust vaid ka suuremal arvul asjatundlikke töötäitjaid. Sealjuures tekib küsimus kas sportlikud organisatsioonid on koguni võimalised teostama selliseid laiaulatuslikke katseid, ja mida mõeldakse üldse kätte saada nende ja ka lühiajaliste kehalise kasvatuse kursuste korraldamisega? Paremal juhul need võiksid ehk anda väga umbkaudse pildi kodanikkude kehalise kasvatuse taseme kohta, kuid nad ei suuda tarvilisel määral treenerida kehaliselt, sest inimese füüsiline areng ei teostu 4—5 päeva vältusel vaid see nõuab aastaid püsivaid ja järjekindlaid harjutusi. Ja noorsoo kehalise ettevalmistuse alal huvitab meid praegu mitte niipalju selle faktiline seisukord või tase vaid eeskätt just üksikute isikute füüsiliste võimete arendamine.

Samuti paistab, et ei saavuta eesmärki sportlikkude organisatsioonide toetamine eelarve korras, tingimusel et need senisest suuremal määral tegeleksid noorsoo kehalise kasvatuse alaga. See eeldab noorte kasvatahtlikku või sunduslikku koondamist mitmesugustesse spordiühingutesse, kusjuures nende viimaste käsutuses peab olema küllaldane arv kvalifitseeritud tööjõude, kes oleksid täiesti suutelised kehalise kasvatuse õpetajaks, sest — nagu autor ise täiesti õieti ütleb — „kehalise kasvatuse edu oleneb peamiselt just sellest, kui võrd õpetaja oma teadmistega, isikliku eeskujuga ja suhtumisega kehakultuuri, jõuab veenda õpilasi kehaliste harjutuste vajaduses isikliku elu, kogu rahva ja riiklikust seisukohast.“

Mis puutub kehalisse kasvatuse kaitsevæes, siis autorite ettepanekutest sellel alal eeskätt väärub vaatluse alla võtmist kehalise kasvatuse peale määratud õppeaja laiendamise küsimus 3—4 tunnist kuni 6 tunnini nädalas, mis annaks kogusummas ümmarguselt 275 tundi kogu tegevteenistuse aja vältusel, senise 140 tunni asemel (arvestades 11 kuud teenistust). Oletades et praegu ei saa muuta tegevteenistuse aja vältust peaks see tundide arvu suurendamine midugi sündima mõne teise õppeaine arvel kui meie ei taha pikendada sõduri tööpäeva, mida seniste õppetöö kogemuste järgi otsustades ei või pidada soovitatavaks. Vaadeldes praegu maksvaid õppekavasid leiaksime, et töötundide arv teiste õppeainete peale on juba niigi minimaalne, mispärast siin tõesti ei ole midagi enam kärpida; seega siis sõduri kehalise kasvatuse alal paratamatult

peaks küll jääma enamvähem senise kava piiresse.

Edasi, tuleb üks autoreist esile nõudmisega, et „rakmeis õppusi, eriti soojal ajal rännakuid ei tohi võtta sõduri treeningukavasse.“ sest et niisugused õppused olevat kahjulikud tervisele. Sel puhul peab otsekohe tähendama, et sõduri tegevuse alal — samuti nagu ka iga teise inimese elus — tuleb ette muudki toiminguid, mis ei mõju teemale füüsiliselt just hästi kuid milliseid ta ei saa siiski tegemata jätta. Juba lahing kui selline on puhtal kujul tervisvastane nähe, aga ega me seepärast siis ometi võitlusest ei loobu ning valget lippu üles ei tõmba? Üks on siiski selge, et kui sõjaajal mehelt nõutakse füüsilist vastupidavust rännakute sooritamiseks ja muudeks liikumisteks ning tegevusteks aastaja kohaselt riides ja raske kandamisega seljas, siis peame seda harjutama ka rahuajal; spordipükstes jooksmine on ikkagi midagi muud kui, näiteks, täies lahingrakmeis olles hüppe sooritamine võitlusväljal vastase tule all. Nii palju kui võimalik tähele panna sõjakirjandusest ei ole ka välismaal siiani keegi veel loobunud sõdurite rahuaegsest treenerimisest rännakuteks sõjaaegse koormisega ainult seepärast, et see kehale mõnes suhtes kahjulik on. Just vastupidi: võib märgata, et tähendatud küsimusele pööratakse senisest veelgi rohkem tähelepanu ja sõduri harjutamise tarvidus teotsemiseks sõjaaegse koormisega leiab kõikjal allakriipsutamist.

Järgnevalt mõni sõna kaadri, ohvitseride ja ü.-allohvitseride asjus, kelledele üks autoreist arvab võivat süüks panna „loidust ja huvi puudust“ kehalise ettevalmistuse vastu ja seda, et kaader ülejateenijast kuni väeosaülemani on vähe süvenenud „kehakultuuri ideesse“ ning ei anna selles mõttes head eeskujuga ajateenijatele sõduritele. Võib olla on autor selliseid vaatlusi teinud oma teenistuskoha lähemast ümbrusest, kuid üldistada neid kogu kaitsevæe kohta ei oleks milgi viisil õiglane. Nende märkmete kirjutaja tähelepanekute järgi, mis tehtud igatahes mitte ainult mõne üksiku väeosa või garnisoni kohta on rõhuv enamuse kaadrist küllaldasel määral huvitatud kehalise kasvatuse küsimustest ja igatüks neist harrastab tasakesi, omaette ühte või teist spordiharu ilma et mõtlekski sellest teha mingit reklaam numbrit. Mis aga puutub sellesse, et kaitsevæelaste pere andvat kõige suurema protsendi funktsionaalseid ergukava haigusid, siis ei tule see igatahes mitte vähesest spordiharrastamisest, nagu arvab autor, küll aga väga intensiivselt ning närve pingutavast tööst ja endastmõistetavalt ka as-

jaolust, et suur osa kaitsevägejuhte, eriti just vanemate hulgest, on pidanud läbi teema ühe või mitu sõda, mis muidugi ei või mõjuda ergukavale tervendavalt. Kaitsevägeteenistus üldiselt annab tublisti rohkem võimalusi liikumiseks ja teotsemiseks värskes õhus kui teenistus paljudes teistes ametkondades, seega siis on ka küllalt võimalusi ühel või teisel viisil kehalisteks harjutusteks ja närvide kosutamiseks.

Riietuse küsimuses ei poolda autor kehaliste harjutuste sooritamist mundris, isegi mitte paljastatud ülemise kehaosaga, vaid ta soovib selleks lühikesi kolmnurkpükse, apelleerides sealjuures kreekaakeelsele sõnale „gümnastika“, mis tähendavat võimlemist alasti. Kehalised harjutused niisuguses nappis kehakattes lõunamaa suurepärasemas kliimas ja palava päikese all on muidugi täiesti loomulikud, kuid meie põhjamaistes jahedates ja muutlikkudes ilmastikulistes tingimustes tuleks küll tõsisemalt kaalumisele võtta, kas ei peaks siin võimlemisharjutusi sooritama erilisel selleks kohandatud riietes. Nende arv, kes kreeklaste eeskujul jälgides on sportimisel külmetanud ja selle tagajärjel väga tõsiselt haigestunud on tublisti suurem kui ehk võidakse arvata. Sellest kurvast tõsiasjast annavad tunnistust poolalasti või väheses riietuses noorte sinised näod ja külmast vibisevad kehad spordiväljadel või läbi tänavate suunduvates protsessioonides, eriti just kevadisel ajal kui ilmad on veel jahedad ja tihti puhuvad külmad läbilõikavad tuuled. Haigestumine sellises olukorras pole sugugi haruldaseks asjaks, iseäranis kui keha on läinud higi-seks ja pole kaitstud külma mõju vastu sel-lekohase riidega.

*

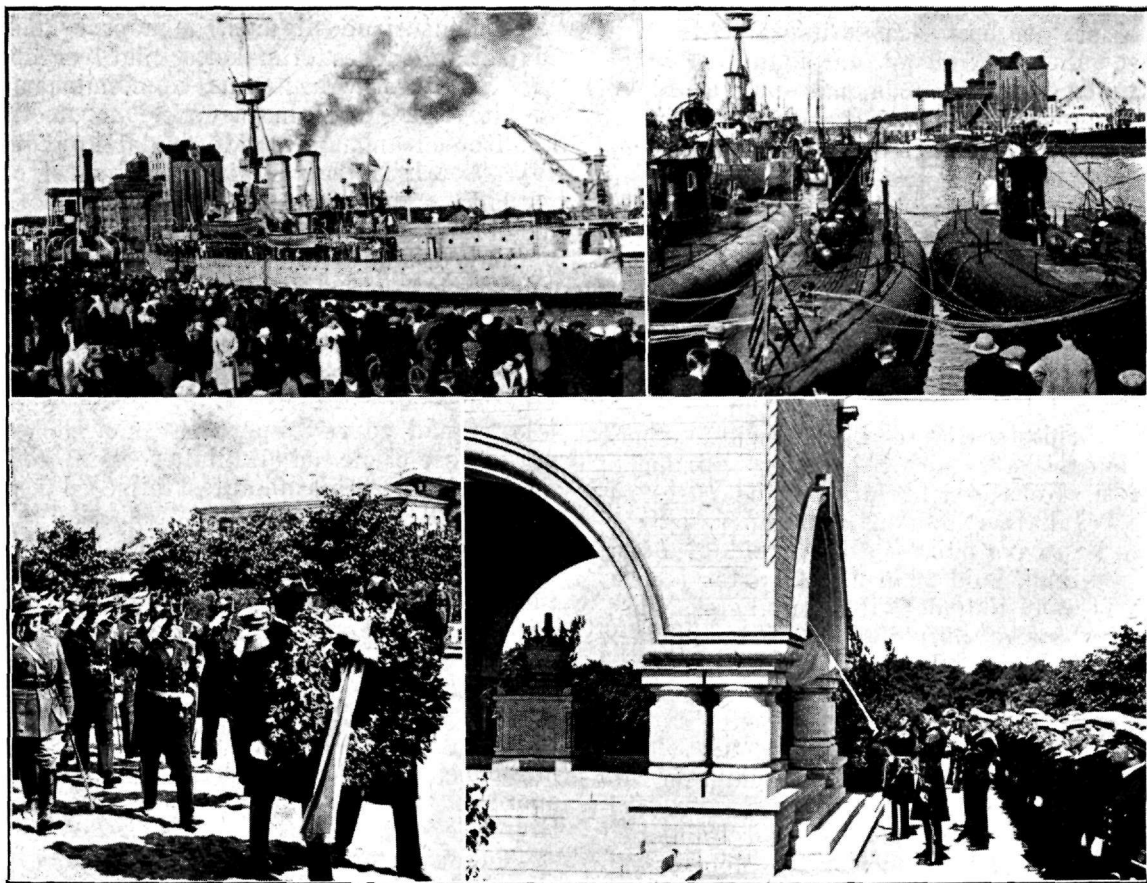
Neid ridu lõpetades võib siiski teatava rahuldustundega märkida seda tõsiasja, et tuleviku väljavaated meie rahva ja ka kaitseväge kehalise arenemise alal pole sugugi lootusetud. Kehalise kasvatuse asi edeneb, kuigi ehk mitte nii kiires tempos nagu oleks soovitatav. Nii, näiteks, eksisteerub praegu ühes ringkonnas umbes 75 mitmesugust kehalise kasvatuse eesmärke taotlevat ühingu kokku ümmarguselt 2000 liikmega, kes harrastavad väga mitmesuguseid spordiharusid. Kohalikke ajalehti jälgides võib tähele panna, et need ühingud avaldavad kaunis elavat tegevust, korraldades kehalisi harjutusi, spordivõistlusi ja jõudu mööda lüües kaasa ka teistel seltskondliku elu edendamise aladel. Maal liikudes, iseäranis just suvisel ajal võib tihti siin ja seal tähele panna noori palli mängimas või muid keha-

lisi harjutusi sooritamas, ja mõnest koolimajast möödudes silmaksite mudilasi õpetaja juhatusel vabas õhus võimlemisharjutusi tegemas, vaatamata sellele et ametlik koolitöö on ammugi juba lõppenud, kuid õpetaja töötab lastega huvist asja vastu, ohverdades selleks tunde oma puhkeajast. Üldiselt sama pilti näeme ka linnades.

Vaja ainult seda rahva hulkades kehalisele kasvatusele üldiselt soodsat meeleolu elustada ja asja ennast tagast tõugata. Vaevalt saab seda teha siiski sunduslikkude kehalise kasvatuse kursuste korraldamisega või sellesisuliste katsete abil. Öelda noortele, et nad peavad sportima oma tervise pärast, see ei ole neile küllalt veenev. Need on juba vanemates aastates inimesed keda huvitavad sellised reaalsed tõsiasjad kui seda on tarvidus tervise eest hoolitseda — noori aga peab ergutama kehalistele harjutustele neis vastava meeleolu loomisega, mille tagajärjel sportimine vähehaaval kujuneks heaks ja meelepäraseks harjumuseks. Säärases noorte ergutamisprotsessis mängib mitte vähese tähtsusega osa võistluse element, mis pärast kehaliste võimete arendamisel meie ei pääse mööda ka n. n. rekordspordist, vaatamata selle mõningatele negatiivsetele külgedele.

Tundub, et kehalise kasvatuse mõtet tuleb sisendada rahvasse samade meetoditega, milliseid kasutas hea eduga kaitseliit suusaasjanduse arendamisel. Alles mõned aastad tagasi tunti meil väljaspool kaitseväge suusatamise vastu hoopis vähe huvi ja seda spordiharu harrastasid vaid üksikud. Nüüd aga, tänu peamiselt kaitseliidu energilisele ja otstarbekohaselt korraldatud propagandale, on suusatamine juba kaunis laialt levinenud rahva hulkades ja on muutumas tarviduseks kõikidele neile, kes kord tunda saanud selle tähtsama talispordiharu võluvust ja külgetõmbe jõudu. Samast huvi ja selsamal viisil võiks luua ka kehaliste harjutuste vastu.

Ka kaitseväge kehalise kasvatuse alal pole praegu veel midagit katki. Kaader püüab hoida ennast kehaliselt vormis ja hoolitseb ka ajateenijate kehalise arenemise eest niipalju kui seda lubavad: lühikene tegevteenistusaeg, sõduri kui võitleja ettevalmistamine muudel väljaõppe aladel ja ka olud millistes praegu tuleb teostada kehalist kasvatust väeosades. Kehalise kasvatuse tunde senisest tunduvalt suurendada — nagu juba eelpool oli tähendatud — ei oleks mõtet. Tänapäeva sõduri väljaõpe teostub täies ulatuses praktiliselt ning pakub küllaldaselt määralt kehalist liikumist ja tegevust värskes õhus, eriti mis puutub lahin-

Ülal vasakul: Lennukite emalaev „Dristigheten“. Paremal: Rootsi allveelaevad Tallinna sadamas. All: Rootsi mereväelased kaitseväe kalmistul asetavad pärja langenute mälestussambale.

Rootsi sõjalaevad Eestis.

Tallinna saabusid reedel, 12. juunil Rootsi sõjalaevad. Allveelaevade koondise koosseisu, mida juhtis kapten-leitnant krahv K. G. Hamilton, kuulusid allveelaevade emalaev „Svea“, allveelaevad „Draken“, „Gripen“, „Ulken“, „Valen“, „Hajen“. Samal ajal saabusid Tallinna ka lennukite emalaev „Dristigheten“ lennuüksuse ülem kapt.-lt. K. J. H. Muhli juhtimisel ja 22. lennueskadril, mille ülemaks — lennuv.-kapten K. G. H. Hård. Pärast saabumist kella viie paiku oli Eesti-Rootsi kultuurühingu poolt korraldatud rootsi ohvitseridele kella viie tee Pirital.

Laupäeva hommikul kell 1030 asetasiid rootslased pärja Vabadussõjas langenute mälestussambale kaitseväe kalmistul. Aukompani seks puhuks oli koostatud mereväelastest.

Laupäeva kella 1300 alates oli meie kaitseväelastele võimaldatud Rootsi laevadega tutvumine. Samal päeval kell 1800 peeti Kadrioru staadionil Rootsi ja Eesti mereväelaste vaheline jalgpallivõistlus.

Pühapäeval kuulutati välja Tallinnas viibivatel Rootsi laevadel lein meie kaitseväes aset leidnud lennuõnnetuse puhul. Langenud lendurite matusest võtsid osa ka rootslased ja asetasiid omalt poolt nende haudadele kaks pärja.

Pühapäeval peale lõunat Rootsi laevad olid avatud vaatlemiseks ka publikule. Leina tõttu Rootsi laevade siinviibimise aeg pikenes ning Tallinnast lahkumine, mis esialgse kava järele pidi toimuma esmaspäeva hommikul, teostus alles sama päeva õhtul.

Haapsalus peatus hävitajate koondis kapten-leitnant Dyrssen'i juhtimisel 10.—14. juulini, kus nende vastuvõttu korraldasid kaitseringkonna ülem ja linnavalitsus.

Pärnus viibis 10.—14. juulini depoolaeval „Psiländer“ vanemleitnant C. O. Fürsti juhtimisel.

Üks osa laevastikust kontr.-admiral Tamme juhtimisel enne külaskäiku Riiga peatus 2 päeva Ruhno juures.

Vasakul: Poola mereväelased viivad pärja kaitseväe kalmistule. Paremäl ülal: Poola mereväelastest aukompani kalmistul. Keskel: Poola allveelaev. All: Poola mereväelased kaitseväe kalmistul asetavad pärja langenute mälestussambale.

Poola allveelaevad Tallinnas.

Kolmapäeval, 17. juulil, hommikul kell 0800 jõudsid Tallinna sadamasse külaskäigule Poola meremehed kolmel allveelaeval „Vilk”, „Rys” ja „Zbik” komander Plavski juhatusel. Külalisi vastu võtma olid ilmunud meie mereväe esindajad ning palju rahvast.

Poola laevastiku juhid pärast saabumist tegid kohe viisite meie kaitseväe juhtidele. Samal päeval kell 1300 asetasi nad pärja langenute mälestusmärgile kaitseväe kalmistul. Järgnes eine Poola saatkonnas ja õhtul vastuvõtt meie kaitseministri juures.

Neljapäeval, 18. juulil sõitsid poolakad saartele ja Piritale.

Reede hommikupoolel tutvuneti meie pealinaga. Pärastlõunat olid poola ohvitserid kutsutud Kaitsevägede Ülemjuhataja juurde Viimsi. Õhtul Poola kv. esindaja kol-ltn. Liebich korraldas oma juures vastuvõtu.

Reede hommikupoole võimaldati soovijatele tutvuda Poola allveelaevadega.

Poola laevastik lahkus Tallinnast laupäeva hommikul kell 0700.

gulisse ettevalmistusse, milline õppeaine annab rikkalikke võimalusi sõduri kehaliseks arendamiseks, kuigi sealjuures mõnikord õhk kehale juurde ei pääse ja „higi ei saa tarvilisel määral ära aurata.“

Eelmised read ei peaks jätma muljet, et kehalise kasvatusel alal meil kõik on korras, vaid siin on püütud avaldada lugejale julgustavat mõju, näidates et töö siiski edeneb ja asjaomastest isikutest igaüks teotseb sel-

lel alal nii, kuidas talle seda võimaldavad kohalikud olud. Nagu igal muul tegevusalal, nii ka siin peab kõigepealt arvestama reaalsete tööoludega, püüdes kohaneda igapäevase tegeliku eluga ja katsudes saavutada ebasoodsates tingimustes maksimaalseid tagajärgi. See annab ikkagi võrratult rohkem, kui kaugema tuleviku eesmärkide tagaajamine, millistest on teada, et praegu need ei ole veel kättesaadavad.

Tagavaraväelaste kokkukutsumine ja veo- ning liikumisvahendite sundkorras kasutamisele võtmine Valgas.

Kolonel J. Martins.

Juuni kuu 14. päeval oli Valgas tagavaraväelaste sõdurite kokkukutsumine. Tagavaraväelased ohvitserid ja allohvitserid olid mõned päevad varem kokku kutsutud.

Samal päeval oli Valgas ka veo- ja liikumisvahendite sundkorras kasutamisele võtmine.

Kõik see sündis selleks, et vormeerida praegusest 3. üksikust jalaväepataljonist 3. jalaväerügementi, kus mõnepäevaliste õppustega värskendatakse tagavaraväelaste teadmisi. Niisuguseid tagavaraväelaste kokkukutsumisi on olnud kaitseväes mitu. Kõikidel eelmistel tagavaraväelaste õppustel väeosade voor koostati diviisi veo- ja liikumisvahenditest, kuid tänavustel tagavaraväelaste õppustel vormeeriti 3. jalaväerügemendi voor Valga linnast ja maalt sundkorras kasutamisele võetud veo- ja liikumisvahenditest.

Nii siis 14. juuni vara hommikul Valga linn kees kui sipelgapesa. Kõik Valga viivad teed ägasid liikumise all. Linnas endas käis aga teatavates kohtades kella mehhanismi taoline kindlalt organiseeritud töö.

Tagavaraväelaste sõdurite vastuvõtmine.

See ala polnud uudis. Sel alal oli kogunenud tööjõude ja see läks väga libedasti. Uudiseks oli see, et kokkukutsutud olid kohustatud ilmuma oma pükstega. Ja nii palju kui mina suutsin jälgida, olid kõigil tagavaraväelastel sõduritel kaunis korralikud püksid, mõnel küll lapitud, kuid siiski küllalt vastupidavad. Ka tagavaraväelastelt kaasatoodud saapad olid head, paljudel koguni säärega saapad. Rügemendist anti

2—4% saapaid või pastlaid välja ja seda peamiselt neile, kellel olid kingad, sest kingadega ei saa laagris liiva sees käia.

Tagavaraväelaste sõdurid olid heas tujus. Väga rõõmustav oli see, et purjus sõdureid ei olnud, vähemalt mina ei juhtunud neid nägema. Seepärast oli kord igal pool hea. Olen mitu korda niisugustest tagavaraväelaste kokkukutsumistest osa võtnud, kuid Valga kord 14. juunil oli tõesti hea. Kõik käis nagu iseendast, nagu mõni määratud masin — murata ja kärata. Sõduritele oli ettevalmistatud ruumid magamiseks. Lõunaks valmistatud kapsasupp oli väga maitsev.

Õhtul oli tagavaraväelastest vormeeritud 3. rügemendi loendus ja paraad. Sõdurid nägid erapükstes väga kenad välja. Suurem jagu erapükse olid tumedat värvi, seepärast sobisid nad rohelise pluusega väga hästi. Paraadi võttis vastu Kaitseväge Ülemjuhataja, kes avaldas tänu korra eest. Kaitseväge Ülemjuhataja tervitusele vastasid tagavaraväelased hästi, nagu mõni kaadri rügement. Ka paraadmarsil käisid sõdurid hästi. Et tagavaraväelased nii hästi rivis käisid, tuleb kaitseliidu juhtide arvele kirjutada. Paljud tagavaraväelased on kaitseliitlased, võtavad tihti kaitseliidu õppustest osa ja seega ei kaota enda sõjamehelikkust.

Veo- ja liikumisvahendite vastuvõtmine.

See oli uudisala ja seda katsetati meie kaitseväes rahu ajal esimest korda. Siin tuli katsetada äsja väljatöötatud Rekvissiooni ja sundkorras kasutamise teostamise määrust. Oli tarvis jõuda selgusele, kui

Vasakul ülal: Ešelonide saabumisel; seisavad keskel 2. div. ülem kolonel Traksmaa, paremal Kaitseringkonna ülem kol. Pinka, vasakul 3. üks. pat. ülem major Haelme. All: Rügemendi ratsakomando. Paremal ülalt: Vastuvõtupunkt. — Laskeharjutustel. — Rk õppus.

das see õigusnorm on täideviidav tegelikus elus, kuidas riigikodanikud seda õigusnormi täidavad; missugused näevad välja sundkorras kasutamisele võetud veo- ja liikumisvahendid ja lõpuks kuidas niisuguse korra järgi võetud veo- ja liikumisvahendid praktiliselt õppustel täidavad omi ülesandeid.

Valgas võeti sundkorras kasutamisele: hobuseid, hobuseriistu, vankreid, sadulaid, jalgrattaid ja mootorrattaid.

Vaatame siis kuidas kodanikud täitsid oma kohuseid sel alal. Algame hobustest. Neid toodi kokku niipalju, et üldiselt saadi vajalik norm täis ja linna hobused jäeti enamjagu vastu võtmata. Puht ratsahobuste tüüpe vajalikul määral ei saadud, kuid need asendati kergeveo hobustega. Kui sõja korral niisuguseid hobuseid kokku tuuakse, siis pole häda midagi. Vabadussõja algul oli seisukord palju viletsam ja saadi siiski hakkama. Ega sõjas pole tarvis võiduajamist. Arvan, et Valgas vastu võetud ratsahobused täidaksid oma ülesandeid ratsahobustena sõja korral küllalt hästi.

Veohobuste materjal oli üle rahuldava ja arv suurem, nii et võis valikut teha.

Hobusemehed andsid heal meelel oma loomi kaitsevägele kasutada. Oli ka niisuguseid talunikke, kes koguni palusid, et nende hobused ka vastu võetaks.

Üldiselt olid hobused rahuldavas, mitmed koguni väga heas töökehas. On ju praegu talumeeste hobused ka kõige kõhnemad, sest tänava kevadine põllutöö, hiline kevade tõttu hilines ja seepärast, et õisgel ajal põllutööga valmis saada, tuli hobustelt suuremat tööpingutust nõuda ning hobused toodi niiõelda adra eest. Kui meie sõja korral niisuguseid hobuseid saame, siis on asi rohkem kui korras.

Hobuseriistadega oli asi vähe täbaram, norm saadi kätte, kuid mitte kõikide peremeeste hobuseriistad terve komplektina ei kõlbanud vastu võtta. See raskendab vastuvõtjate tööd ja ka tagasiandmist. Paljudel hobustel puudusid ööpäitsed, ka sadulate seisukord oli nõrk, vist ei saadud vajalikku normi kätte. Et hobused kõhnad on, ei tee sõja korral viga. Kui aga hobuseriistad ja iseäranis sadulad

Kv. lendur-kapten Aleksander Arro †

Kv. lendur-kapten A. Arro †

11. juulil s. a. käsutatud lennu sooritamisel sai lennuõnnetuse tagajärjel Jägala laskeväljal surma Lennukooli maapealse väljaõppe jaoskonna ülem ja fotoinstruktor lendur-kapten A. Arro.

Kapten A. Arro sündis 22. apr. 1898. a. Juuru vallas Harju maak. Üldise hariduse omandas Tallinna Poeglaste Kaubanduskoolis ja Tallinna Kolledžis, mille lõpetas 1923. a. Sõjalise hariduse sai kadunu 2. Oranienbaumi lipnikute koolis ja hiljem eksternina E. V. Sõjakooli juures; ülendati lipnikuks 22. apr. 1920. a.

Eesti Vabadussõja ajal teenis kapten A. Arro Tallinna kooliõpilaste pataljonis instruktorina. Peale sõda viidi ta üle Harju maak. Rahvaväe ja K. L. ülema valitsusse spordiinstruktoriks, kust 24. märtsil 1923. a. tuli üle Lennuväe rügementi ja astus lendurvaatlejate klassi, mille lõpetas edukalt 1. juulil 1925. a.

Peale Lennukooli lõpetamist teenis kadunu Merelennu salgast ja hiljem eskadrillis nr. 5 lendurvaatleja kohal. Juulis 1928. a. määrati tema Lennukooli fotoinstruktoriks ja hiljem, 1. aug. 1931. a., Lennu-

kooli maapealse väljaõppe jsk. ülemaks, millisel kohal teenis kuni oma surmani. Ülendati n.-leitnandiks 24. 02. 1924. a., vanusega 01. 05. 1920. a., leitnandiks 25. 10. 1925. a. ja kapteniks 24. 02. 1931. a. Omas E. Vabadussõja mälestusmärgi ja K. L. kotkaristi.

Kadunu oli Lennukoolis üks tüsedamaid jõude, hoolikas ja asjatundja oma ülesannetes, parim eriteadlane õhufoto asjanduse alal. Oli lugupeetud ja armastatud oma ametvendade, ülemate ja alluvate poolt. Üle kõige armastas kadunu oma relvliiki — lennukit, püüdes igal juhul lennukijuhtimist ära õppida ja omada lahinglenduri teadmisi ja oskusi. Tema soovid ja unistused täitusid alles 11. aug. 1931. a., millal ta peale erikursuse lõpetamist, sai kinnitatud kv. lenduri kutses.

Tema vilunud juhatuse all on saanud omale vajalikke eriteadmisi mitmed lendur- ja aviomotorist-õpilaste lennud, kes teda tundsid, kui õiglast ja andekat õpetajat ja kasvatajat.

Eriti rängalt tabab tema kaotus Tallinna Lennuväe O. Kogu, kes leinab temas oma energilisemat ja aktiivsemat tegelast. Oma hea hakkamise, elava iseloomu, aruka vaimu ja ülevoolava energia juures pühendas kapten A. Arro kõige suuremat tähelepanu O. Kogu eluavaldustele. Tema, kui hea sportlase ja vilunud spordiinstruktori juhatuse all on jõudsalt arenenud Lennuväe ohvitserkonna kehaline kasvatus ja sport. Eriti suured on kadunu teened tennis- ja spordi edustamise alal, milles kadunu oli üks meie kaitseväge meistritest ja parimatest asjatundjatest, tulles ise Garnisoni võistlustel mitmel korral esimesele kohale.

Hea sõber, truu ja osavõtlik seltsiline oli kapten A. Arro oma lõbusa ja elava iseloomu tõttu väga armastatud niihästi oma ametvendade seas, kui seltskonnas, milles teda laiemalt tunti, kui haritud, peene takti ja laia ilmavaatega ohvitseri. Raskelt tabas Lennuväe ohvitserkonda kurb õnnetus, mis lõppes tema varajase surmaga ja rõõvis elust õitseva mehe, keset parimat eluiga oma ülesande kohusetruu täitmisel, rõõvis ta oma armastusväärt abikaasalt ja kahelt pojalt. Au ja igavene mälestus selle ustavale ja eeskujulikule ohvitserile! Olgu magus tema uni kodumaa kerges mullas!

H. J.

Kv. lendur-leitnant Ernst Muru †

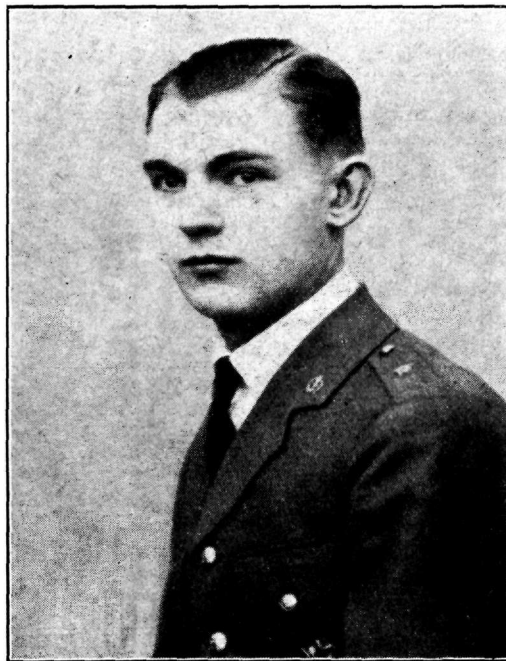
11. juulil s. a. teenistusülesande sooritamisel hukkus Jägala laskeväljal lennuõnnetuse tagajärjel kv. lendur-leitnant Ernst Muru.

Leitn. E. Muru sündis 7. aug. 1908. a. ja omas keskkooli üldhariduse. Oma sõjalise hariduse sai kadunu S. Ü. Õ. Sõjakoolis, mille lõpetas 1928. a., astudes sellejärel Lennuväe Lennukooli lendurite klassi ja lõpetas selle lendurina ning kinnitati kv. lenduri kutses 1. aug. 1931. a., olles vahepeal 1 aasta staažil 7. jalaväerüü. juures.

Peale Lennukooli lõpetamist määrati leitnant E. Muru teenima Ü. Divisjoni nr. 3, kus teenis lenduri kohal ja hiljem 1933. a. salgaülema k. t. Ülendati leitnandiks 24. veebr. 1932. a. Hea annete ja eeskujuliku teenistuse tõttu toodi kadunu 1. juunil 1935. a. üle Lennukooli, kus sooritas lühikeseajalise lendur-instruktori kursuse ja asus kohe õpetama noori lendur-õpilasi. Pühendades sellele tööle kogu oma jõu ja armastuse, sai ta tegutseda vaevalt 1 kuu, kui ootamata surm murdis tema maha keset kõige intensiivsemat, huvitavamat ja lootusrikkamat töö algust.

Kadunu hingeiks ja eluhuvi keskpunktiks oli lennuasjandus ja lendamine, mida ta armastas üle kõige, täiendades oma teadmisi ja oskusi igal alal praktiliselt ja teaduslikult. Osava lendurina oma arenenud vaimu juures sammus ta teenistuse alal järjest edule vastu, andes ülematele parimaid lootusi ja lubades temale usaldada järjest vastutavamaid kohustusi.

Tallinna Lennuväe Ohv. Kogu on kaotanud temas otsitud ja armastatud seltsilise, kes elavalt ja energiliselt osa võttis Ohv. Kogu tööst ja eluavaldustest. Hea tööinnu, lootusriikka tuleviku ja parima elurõõmu juures pidi see kotkapoeg langema juba siis, kui ta oli alles sirutamas oma tiibu ja astumas oma küpsemasse elujärku.

Kv. lendur-leitnant E Muru †

Kadunu oli oma sõprade-ohvitseride hulgas üks aktiivsemaid, olles nooremate hulgas esimesena valitud Ohv. Kogu juhatusse kahel viimasel aastal, kus tegutses sekretärina.

Kui sädelev tuluke liikus ta igalpool esimesena oma ametvendade peres aimamata, et nii järsult ja nii ootamata tabab teda kohutav, kuid siiski temale nii vääriline lenduri surm. Sügavas kurbuses seisame tema värske haa juures, valuga mõteldes selle armastusväärse ohvitseri, kaasvõitleja ja sõbra lühikese, kuid ilusale elule. Oli seda temale liialt vähe antud, seda kergem olgu temale kodumaa muld! Au langenule!

H. J.

viletsad on, siis on asi palju halvem. Halb sadul võib poole päevaga hobuse turja katki hõõruda, samuti võivad halvad rangid ja sedelgad sama teha ning hobune muutub töövõimetuks, seega mõneks ajaks üleliigseks koormaks kaitseväele. Mõned pigistatud või hõõrutud kohad ei parane niiruttu, lähevad mädanema ja hoiavad kuudekaupa hobuseid rivist väljas. Neid haigeid hobuseid tarvis toita, ravida ja nende eest hoolitseda.

Ka jättis hobuste rakendus palju soovida. Seda võib sõja korral küll kiiresti parandada.

Vankrid olid mitmekesised nii tüübilt kui ka seisukorra mõttes. Oli päris uusi ja korralikke vankreid, otslaudade, laiade redelite ja konksudega. Oli ka viletsaid, kere ja redelite asemel mingisugune kokkuloõdud kast, paljudel rattarehvid, rattad, teljed ja pussid väga kulunud. Siin sõja korral teeb muret just tagavararataste muretsemine, sest paljudel vankritel tuleb porisel ajal mõne päeva pärast tingimata uued rattad vahetada.

Silma paistis see, et põllumehelkaitseliitlasel oli tingimata korralik hobune, hästi määritud ja korras hobuseriistad ning hea värvitud vanker. See laseb oletada, et kaitseliidus on parim maa sool ja nad pole mitte üksi head isamaalased, vaid nad on ka korralikud ja head põllumehed. Oli ka teisi põllumehi, kelledel hobune ja vanker head olid.

Paljud olid hobustele kaasa võtnud heinu ja mõned ka kaeru. Ühel võeti vastu hobune aga vanker ei läinud komisjonist läbi, vankril oli kaunis koguke ristikeinu ja kotis kaeru, mis maha jäid. Hobuseomanik hädaldas, et hobune jääb nüüd söömata. Teda rahustati, kuid ta arvas et milal ta ikka seda kroonu toitu saab ja ehk on vähe ta hobusele.

Et talunikud nüüd heinu kaasa võtsid, kus neile heinte eest tasu ei maksetud, siis laseb oletada, et sõja korral, kus heinte eest tasu maksetakse, hobusteandjad heinu veelgi rohkem kaasa võtavad — see on aga väga vajalik ja koguni hädavajalik.

Praegu on kehvem heinte tagavarade aastaag ja ometigi oli põllumeestel kõigil heinu kaasa võtta.

Mootorrataid saadi arv täis, kuid jalgratastega oli asi kehvem. Nende kvaliteet oli nõrgem nii, et ainult kümnekond jalgratast vastasid nõuetele, kuna ülejäänud võeti tagavaraväelastelt omal soovil ja vastutusel kaasa. Siin kuri keel teab rääkida,

et paljud omi häid jalgrataid võõraste kätte ei soovi anda ja seepärast omanikud vahetavad jalgrattad ümber.

Veo- ja liikumisvahendite vastuvõtmise juures paistis igal pool silma põllumeeste heatahtlikkus. Vallavanemad olid suure inimga oma töö juures.

Veel oli kartus, et talumeeste hobused, võib-olla, ei lähe laadimisel vagunisse. See kartus oli asjata, laadimine läks libedasti.

Kui mõni hobune ei tahtnud vagunisse minna, siis saadi sellest praktiliste võtetega kerge vaevaga üle. Siin olid ka talumehed, muidugi praegusel momendil 3. rügemendi sõdurid, vägagi leidlikud — pandi vagunisse mitteminejale hobusele rangid kaela, või talutati mõnda hästi vagunisseminejat hobust mitu korda vagunisse ja välja, et tõrkujale eeskuju näidata.

Et tagavaraväelaste kokkukutsumine, riietamine, relvastamine ja voori koostamine nii hästi ja kiirelt läks, mille kohta ka Soome kõrgemad kaitseväelased, kes seda tööd jälgisid ja kelledega ma kõnelesin, oma imestust avaldasid, on muidagi tingitud sellest, et ettevalmistuseks oli palju eeltöid tehtud. Seda eeltööd on teinud 2. diviisi juhatus, Valga kaitseringkonna juhatus ja 3. üksiku pataljoni juhid. Seda eeltööd on tehtud ja seda on kontrollitud, sest vastasel korral ta poleks nii hästi läinud.

Iseäranis suure töö on lühikese aja jooksul teinud Valga kaitseringkonna juhatus just veo- ja liikumisvahendite vastuvõtmise alal. Sundkorras kasutamise määrus ilmus alles hiljuti. Oli tarvis omavalitsusi õpetada, juhtnõore anda, vastavad käsud, kavad ja paberite vormid koostada. Nagu eelpool nägime, võeti põllumeestelt hobuseriistad vastu mitte tervete komplektidena, vaid nende vastuvõtmisel peeti silmas nende kõlbulikkust, seega tuli ette näha midagi, mis võimaldaks nende tagasiantmist nende õigetele omanikkudele. Ka siin oli Valga kaitseringkonna juhatus lahenduse leidnud ja väga praktiliselt selle asja lahendanud.

Veo- ja liikumisvahendeid oleks võinud vastu võtta ka otseselt 3. rügement, siis oleks väeosale nende üleandmine ära jäänud ja vastuvõtmine oleks olnud sellevõrra lihtsam.

Kas asja antud rekvisitsiooni ja sundkorras kasutamise ettevalmistamise ja teostamise määrus on täielikult elujõuline ja kas veo- ja liikumisvahendid, mis võetud kasutamisele tähendatud määruse järgi, vastavad elunõuetele, selgub pärast õppuseid.

Kapten Verner Treuhoff †

5. skp. sai varalõhkenud laengust, lasketiiri lõhkumistöödel raskesti haavata Soomusrongi-rügemendi kapten Verner Treuhoff. Ehkki teda kohe mootordresiinil Tallinna keskhaigla evakueeriti, ei kannatanud tema haige süda operatsiooni välja ja lakkas töötamast samal päeval kell 1630. Kadunu kannatas juba pikemat aega südamenõrkuse all, ning pidi järgmisel päeval sanatooriumi ravimisele minema, kuid surm tõmbas kriipsu kavatsusele, riisudes rügemendilt tubli töömehe ja kaasteenijailt avarahingelise sõbra.

Kadunu sündis 15. III 1900. a. Võttis osa Vabadussõjast 3. Tallinna Kaitseliidu pataljoni koosseisus ja omas Eesti Vabadussõja mälestusmärgi. Astus vabatahtlikult Sõjakooli 2. ja laväe kursusele, mille lipnikuna lõpetas 1920. a. ja määrati Inseneri pataljoni (hiljem nimetatult Pioneri pataljon). Lõpetas 1925. a. alalise väe ohvitseride kursuse inseneriväe klassi.

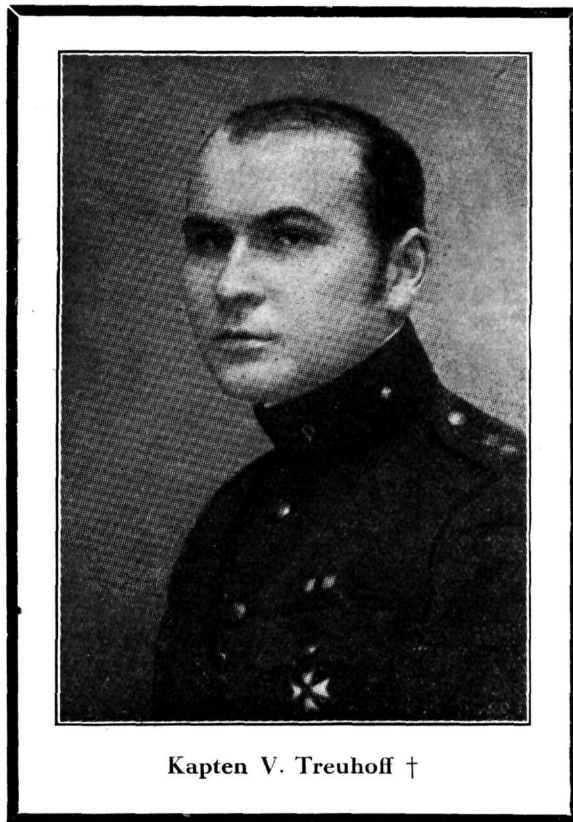
Inseneri-Pioneri pataljonis teenis kadunu mitmesugustel ametkohtadel olles liige juhtivais organes pataljoni Ohvitseride Kogus. 1. nov. 1930. a. viidi üle teenistuse huvides Kv. Üh. Õppeasutistesse ja määrati Sõjakooli inseneriväe aspirantide komando ülemaks, millisel kohal teenis kuni ületoomiseni Soomusrongi-rügementi — 1. dets. 1933. a., kuhu teda määrati omal soovil.

Asjatundjana lõhkeainete ja purustustööde alal oli ta määratud Sõjakooli ajutiseks õppejõuks tähendatud aladel 1930—1933. a. ning läkitatud mitmesse väeossa, kus vajalik oli selle alaga väeosi tutvustada. Oli läkitatuna Läti maal, väeosadega ja õppevahenditega tutvumise ja Läti keele äraõppimise otstarbel 1927—1928. a.

Muidugi, täpseid vastuvõtmise andmeid omab Valga kaitseringkonna juhatus, minu omad on puudulikud pealtvaataja muljed.

Isiklikult arvan, et töö õnnestus paremini kui seda loota võis.

Nagu selgub oli laiem rahvakiht veoz ja liikumisvahendite sundkorras kasutamisele võtmisest huvitatud. Vist küjutati seda teisiti ette, aga mitte nii, nagu see teelikult teostus.

Kapten V. Treuhoff †

Hea karikaturistina evis ta avara, ilutundliku kunstnikuhinge, mis võimaldas tal optimistlikult vaadata üle igapäevsusest ja jääda optimistiks kuni lõpuni; ausus, heatahtlikkus, sõbralikkus ja alati abivalmisolek tegi teda sõbraks kaasteenijaile ja lugupeetavaks ning armastatavaks juhiks alluvaile.

Puhka rahus Sa avarahingeline kunstnik ja tubli sõjamees!
— e —

Kaitsevägi lõi veoz ja liikumisvahendite vastuvõtmisega maarahvaga suured sidemed. Maainimesel on loom väga südame lähedal. Nüüd nähes, et kaitsevägi käib nende loomadega hästi ümber, tõstab see põllumeeste usaldust ja loob armastust kaitseväe vastu.

Töö juures õpime ise ja õpetame ka mehi; see ongi tagavaraväelaste kokkukutsumise ja veoz ning liikumisvahendite sundkorras kasutamisele võtmise eesmärk.

Tangitõrjest kaitsel.

Tankide, nagu iga teisegi võitlusvahendi kasutamine sõltub tema omadustest ja võimetest. Tangi peaomadusteks on liikuvus, tuli ja soomus. Loetletud omaduste maksimaalne kasutamine on teostatav vaid pealetungi- ja kohtamislahingu tingimustes. Seepärast, ehkki moodsaid tanke tahetakse kasutada lahingtegevusel igasuguses olukorras, kasutatakse neid hulgaliselt ikkagi pealetungilahingus. See asjaolu tingib erilise tähelepanu pööramist tangitõrje korraldamisele kaitsel. Alljärgnevalt vaatleme tangitõrje korraldamist kaitsel, käsitledes juhtu, kui puudub tangitõrje erirelvastus.

1. Kaitsse ettevalmistamine.

Üldaluseid. Kuidas ka ei valitaks kaitsespositsioon, rindel tekivad passiivsed ja tangiohtlikud alad. Passiivsed alad — kus maastik teeb võimatuks tankide tegevuse; tangiohtlikud alad — kus maastik kas ainult raskendab tankide tegevust või ei paku üldse looduslikku kaitsset tankide vastu.

Väljasõja oludes võimalused kõigi tangiohtlikkude alade sulgemiseks on piiratud. Järelikult katmata või nõrgalt kaetud rajoonides tankide sissemurre vastupanupositsiooni on täiesti võimalik. Isegi juhul, kui on võimalik luua kunstlikke tõkkeid ja miiniväljasid kõigis tangiohtlikkudes rajoonides, vastane oma suurtükiväe ja pioneridega suudab alati neist teed läbi rajada tankidele.

Seepärast juhul, kui pole võimalik kogu vastupanupositsiooni eelserva tugevasti katta passiivsete tõkete ja miiniväljadega, tuleb katta vaid osa rindest, kuid tugevasti. Tugevasti kaetud rindeosade eesmärk on, paralüüsid seal tankide tegevuse, juhtida vastase tankide rünnak tõketega katmata või nõrgalt kaetud rinde osadesse, kuhu on koondatud tangitõrjeks kasutatavate relvade enamik ja kus võitlust tankidega positsiooni sisemuses on võimalik organiseerida soodsates oludes.

Kaitsespositsiooni valik ja luure. Kaitsespositsiooni valikul tuleb püüda ära kasutada kõigepealt neid hüvesid, mida pakub maastik looduslikkude tõkete näol tankide vastu. Seepärast tuleb loobuda sageli headest tulealadest ja asuda kaitsel veekogude, soode ja rabade taha, metsade sisse jne., eesmärgiga luua rindel võimalikult rohkem passiivseid alasid. See võimaldab kokku hoida väheseid tangitõr-

jeks kasutatavaid relvi ja neid koondada aktiivsetesse lõikudesse, kus võib oodata tankide rünnakut.

Operatiivselt kaitsespositsiooni valikul tuleb silmas pidada, et maastik takistaks tankide massilist kasutamist ja et lahtiste tiibade olemasolul maastik raskendaks haaramise manöövrit.

Taktikaliselt kaitsespositsioon tuleb valida nii, et ta:

- asuks loodusliku tõkke taga; samuti, et looduslikke tõkkeid asuks positsiooni sisemuses;
- looks kaitsjale head tingimused kunstlikkude tõkete ehitamiseks nii kaitsespositsiooni ees kui sügavuses;
- hõlbustaks tiibade kaitsmist tankide tegevuse vastu (raskesti läbipääsetav maastik tiivadel) ja
- hõlbustaks lahingu katkestamist.

Niisugune kaitsespositsiooni valik nõuab hoolast maastikuluuret. Kuid selle luure tulemusena lõigu laius tangitõrje seisukohalt lüheneb. Tekib rida rajoone, mis ei vaja erilist kaitsset tankide vastu, kuna maastik ei võimalda tankide tegevust. Edaspidine üksikasjalik maastiku analüüs võimaldab veelgi piirata tankidele tegevussoodsat ala; seda looduslikkude takistuste lihtsa insenerivälise täiendamise teel. Maastikuluure tulemusena, silmas pidades kaitsse üldideed, koostatakse tangitõrje kava, mis on aluseks kaitsespositsiooni organiseerimiseks.

Kaitsespositsiooni organiseerimine. Väljudes eespool toodud kaalutlustest, vastupanupositsiooni eelserval asuvate tõkete ülesanne pole takistada tankide sisseurret vastupanupositsiooni sisse kogu rindel (väljasõjas selle ülesande täitmine on peaaegu alati võimatu), vaid kindlasti katta osa rindest: eeskätt need alad, kus looduse enese poolt peamine töö tangivastaste takistuste alal on tehtud ja kus seepärast on vaja vaid kunstlikku täiendamist, samuti suunad, kus tangitõrje organiseerimine positsiooni sügavuses pole soodus ja kus rajooni käeshoidmine omab erilise taktikalise tähtsuse. Seega sunnitakse tanke ründama lõike, milliseid soovib kaitsja, kuhu on koondatud tangitõrjeks kasutatavate relvade enamik ja kus võitlust tankidega, samuti tankidele järgneva jalaväega on organiseeritud soodsates oludes. Seega vastupanupositsiooni eelserval tekib kahesuguseid alasid, passiivseid ja aktiiv-

Pilte lennuohvrite matuselt.

seid. Osa passiivseid alasid tekib positsiooni valikul; osa neist luuakse tangiohtlikkude suundade sulgemise teel kunstlikkude tõkete ja miiniväljadega. Aktiivsetes lõikudes vastupanupositsiooni eelserva ette tuleb luua samuti tõkkeid, eesmärgiga aeglustada seal tankide liikumist, sest tangitõrje relvade lasketulemused olenevad väga suurel määral tangi liikumiskiirusest ja liikumise suunast.

Aktiivsetes lõikudes vastupanupositsiooni sissemurdnud tankide tegevuse piiramiseks ja nende hävitamiseks tuleb tangitõrjet korraldada eeskätt positsiooni sisemuses. Kõige pealt tuleb takistada nende tegevuse arendamist kaugele positsiooni sügavusse ja sissemurde tiibadele. Selleks tuleb kasutada olemasolevaid looduslikke tõkkeid positsiooni sisemuses, täiendades vahepealsed tühemed kunstlikkude tõkete ja miiniväljadega. Organiseerides sel-

liselt positsiooni sisemuses põiktõkkeid ja tõkkeid vastupanupositsiooni tagaserval, tekivad kaitsepositsioonis erilised ruumid, koridorid, kuhu tankidel sisse murdumise võrdlemisi kerge, kuid kuhu sisse murdumiseks satuvad tundmatule maastikule, mis on tugevasti suletud külgedelt ja tagant ja kuhu on koondatud tangitõrjeks kasutatavate relvade tuli. Et tangitõrje relvad edukalt sellistes koridorides suudaksid võidelda sissemurdnud tankidega, et nende tuli täiel määral maksvusele pääseks, siis tuleb ka koridorides luua kunstlikke tõkkeid ja miinivälju, eesmärgiga tankide liikumist aeglustada, neid nende lahingukordades segi ajada jne.

Tõkete ja miiniväljade luuret ja hävitamist vastase jalaväe või pioneeride poolt tuleb takistada jalaväe kergete relvade organiseeritud tulega; tangitõrjeks kasutatavate, üksikult teotsevate kahurite tulega tu-

leb hävitada tõkkeid ületada püüdvad tangid.

Tangitõrje eesmärgiks on tankide rünnak tagasi lüüa vastupanupositsiooni eelserva ees, igal juhul aga tankide sissemurre likvideerida enne kui see jõuab väekoondise suurtükiväe asukohtadeni ja tagala asutusteni. Vaatamata sellisele eesmärgile, osa vastase tanke paratamatult võib välja jõuda suurtükiväe positsioonideni ja kaugemalegi. Seepärast väekoondise suurtükivägi peab valima niisugused positsioonid, mis oleksid kaetud tankide rünnakute vastu looduslike tõketega igast küljest ja mis võimaldaksid ründavaid tanke tulistada otseihitimisega positsioone vahetamata. Tarbekorral positsioone tuleb katta kunstlike tõketega ja miiniväljadega. Ka tuleb määrata osa kergeid patareisid, ligivõitluseks positsiooni sissemurdnud tankidega. Need patareid kuni tankide rünnakuni täidavad oma mitmesuguseid otseseid ülesandeid; tankide ilmumisel nende ainukeseks ülesandeks jääb võitlus positsiooni sissemurdnud tankidega.

Kui vastase suurtükivägi on materjalselt ülekaalus, siis püüab ta enne tankide rünnakule saatmist maha võidelda vastase patareid. Seepärast momendil, mil tangid jõuavad vastaspoole suurtükiväe positsioonideni, on osa patareisid maha võideldud, osa positsioonide vahetamisel. Tankidele tuleb midagi vastu saata. Järelikult tuleb soetada suurtükiväe varu, mille ainus ülesanne on võitlus positsiooni sissemurdnud tankidega. Need patareid asuvad ootepositsioonil tankide võimalikkudel sissemurde suundadel.

Tuleb tähendada, et kui seni suurtükiväe jaotamisel arvestati üldist jõudude jaotust ja seda, kus suurtükivägi oma ülesanded saab paremini täita, siis praegu suurtükiväe jaotus peab olenema ka tankide kallaletungi võimalustest.

Kui välismaail loetakse, et jalavägi ainult oma kergete relvadega on võimetu tankidega võitlema ja seepärast tankide rünnaku ajal tema ülesanne on varjumine, siis puuduliku tangitõrje relvastuse olemasolul tuleb määrata võitluseks tankidega üksikuid laskureid ja klp., mis tulistavad tankide vaatluspilusid ja relvade avausi harilikkude kuulidega, tankette soomuskuulidega. Tuleruumidesse, koridoridesse, kuhu on koondatud suurtükiväe tuli, jalaväge ei tohi asetada või ta peab olema kaitstud oma suurtükiväe tule eest. Vastasel korral oma suurtükiväe tuli võitluses tankidega hävi-

tab ka seal asuva oma jalaväe. Jalavägi peab valmistama tulepesad püsti laskmiseks, kindlustades neid tarbekorral sisselangemise vastu.

Varud, staabid, K. P., voorid jne. tulevad asetada rajoonidesse, kuhu tangid ei pääse juurde, tarbekorral organiseerides ka siin aktiivset tangitõrjet.

2. Kaitselahingu läbiviimine.

Luure, vaatlus ja alarm. Tankide pealetungi tagasilöömine algab tankide avastamise silmapilgust. Tankide olemasolu ja lähenemise avastamine nende väljalaadimise jaamadest alates vajab head lennukäe luuret. Ka lahingluure võib anda väärtuslikke andmeid tankide olemasolust ja lähenemisest. Erilise tähtsuse omab intensiivse luure korraldamine lahtistel tiibadel, kus see luure, silmas pidades tankide operatiivset liikuvust, peab küünima võimalikult kaugemale, et väekoondis õigeaegselt vastuabinõusid tarvitusele suudaks võtta.

Vaatlus vastupanupositsiooni eelserva ees peab küünima kuni 1,5—2 km kauguseni. Esijärgu kompanite rajoonides asuvaid vaatlusposte täiendatakse kuulajatega, sest tankide liikumist on kuulda soodsates tingimustes 1—1,5 km kauguseni. Vastupanupositsiooni sisemuses tangiohtlikkudes rajoonides pannakse välja vaatlejaid. Tangivastase vaatluse süsteemis peamise ahela kujutavad suurtükiväe vaatlejad ja K. P., milliseid täiendatakse vastavalt tangitõrje kavale jalaväe vaatlejatega. Väga suure tähtsuse evib patareide ligivaatluse korraldamine.

Tangitõrje plaanis määratakse kindlaks signaalid tangialarmiks, milliseid annavad vaatlejad, kui vastase tangid on asunud kallaletungile lähte positsioonidelt. Soovitatakse selleks kasutada rakette, samuti teisi sidevahendeid.

Kauge võitlust tankidega teostavad lennukägi ja suurtükivägi. püüdes tankide pealetungi tagasi lüüa tema idus. Selleks lennukägi peab avastama vastase tankide olemasolu ja lähenemise väljalaadimise jaamadest alates, kusjuures ta ise pommitab tankide koondusrajoone ja kolonne, eeskätt seal, kuhu ei küüni oma suurtükiväe tuli.

Suurtükivägi vastavalt oma laskeulatusele võtab tulekoondiste alla tankide koonduskohad, oote- ja lähte positsioonid, samuti mõnedel juhtudel lähenemise suund (defilee) nendele positsioonidele. Et suurtükiväe kaugetuli oleks edukas, peab lennukägi õigeaegselt avastama tankide koon-

damiskohad, laskeandmed peavad olema täpselt ette valmistatud, tulekontroll teostatud, tegevusse rakendatud hulk patareisid, et tulelööku kujuneks massiliseks ja kiireks, sest kui esimene tulelööku mõju ei too, tangid võivad kiiresti laiuli sõita. Sageli on kasulikum hoiduda tankide tulistamisest suurel kaugusel. Tanke tuleb jälgida ja kogu suurtükiväe vastulöögituledega lähte-positatsioonide pihta, tuleb püüda lämmitada tankide kallaletung.

Võitlus vastupanu positsiooni eelserva ees. Kui ei läinud korda tanke hävitada või neile suuri kaotusi tekitada nende koondusrajoonis, ootaja lähte-positatsioonidel, siis tangid asuvad kallaletungile. Kallaletungile asunud tanke suurtükivägi püüab hävitada eeskätt üksikute suurtükide tulega lahtistelt tule-positatsioonidelt otsesihimisega; lennuvägi pommitamisega.

Esimene tankide laine kahtlemata murrab vastupanu-positatsiooni sisse ja suundub osalt vastupanu-positatsiooni tagaserval asuvate relvade hävitamisele, osalt suurtükiväe tule-positatsioonide, staapide ja mitmesuguste tagalaasutiste hävitamisele. Sel ajal jalaväe esijoon asub moondatult, pidades kinni tule- distsipliinist.

Järgmine tankide laine koos jalaväega ründab vastupanu-positatsiooni eelserva. Patareid, mis pole seotud tankidega, tulistavad vastase jalaväe. Üksikud klp. ja laskurid vastup. pos. eelserval tulistavad tankide vaatluspilusid ja relvade avausi, samuti tankide lage ja põhja soomuskulidega (kui tank ronib kaevikusse või sealt välja). Jalaväe peamine mass asub liikumatult ja varjatult, kuni tangid on neist üle läinud. Selle järele avavad nad marulise tule vastase jalaväe pihta. Suudetakse vastase jalavägi tagasi lüüa, liiguvad tagasi ka tankid, et rünnakut korrata. Rünnaku kordamisel tankide arv on aga vähenenud.

Võitlus vastupanu positsiooni sisemuses. Kuigi püsiva kaitse juures tangitõrje eesmärk peaks olema tankide pealetung tõkestada vastupanu-positatsiooni eelserva ees, on see kõigjal vaevalt teostatav. Põrs selge on, et osa tanke hävineb vastupanu-positatsiooni ees, kuid osa tungib edasi kaitseasetuse sügavusse. Positsiooni sisse murdnud tankidele astuvad vastu varupatareid, samuti positsiooni sisemuses asuvad üksikud kerged kahurid ja patareid, mis saavad tanke tulistada otsesihimisega. Vastupanu-positatsiooni tagaserval asuvad üksikud klp. ja laskurid tulistavad tankide vaatluspilusid ja relvade

avausi. Otsa sõitvatele tankidele tuleb liikliku alla visata käsigranaadi puntraid.

Varud asuvad tankidele ligipääsematu-tes rajoonides ja kui tankid on kaugemale ette nihkunud jalaväest, asuvad tarbekorral vastulöögile vastase jalaväe tiivale.

Kokku võttes tuleb tähendada, et tangitõrje organiseerimiseks kaitsele tuleb eeskätt ära kasutada looduslikke tõkkeid, sest ainult looduslikud tõkked on kindlamad vahendid kaitseks tankide vastu. Kuna kogu rinde tugevasti kindlustamine vastase tankide sisse murde vastu on harva teostatav, siis tuleb kindlustada vaid osa rindest, jättes kindlustamata või kindlustades nõrgalt neid lõike, kus tangitõrje organiseerimine olemasolevate looduslike tõkete-positatsiooni sisemuses on soodus.

Kunstlike tõkete ehitamiseks kiire korras on kõige kohasemad kantavad miinid. Seepärast nende muretsemisele ja täiendamisele tuleb pühendada tõsis- tähelepanu.

Jalavägi, valmistudes kaitsele tankide vastu, peab olema teadlik selles, et tankid ei ole ohtlikud laskureile, kes asuvad hästi moondatult kaevikutes. Tankide rünnak ei suuda otsustada lahingut, kui vastase jalavägi ei kasuta ära nende tegevust. Seepärast jalaväe peamine ülesanne on vastase jalaväe tagasilöömine. Kasutades ära tankide piiratud vaatlusvõimet ja raskendatud sidepidamist jalaväega, viimased tulevad lahutada üksteisest ja vastase jalaväe liikumine tulega maha suruda. Jalavägi laseb tangid enesest üle minna, jättes nad enamikus suurtükiväe hoolde.

Jõulist lööki (2 lainet) hulgalise arvu tankide toetusel vastane ei anna kogu rindel. Selle löögi alla satub osa rindest. Sinna tuleb aga saata tankidele vastu mingisugune otsustandev jõud — iseliikuvad kahurid. Viimase puudumisel ühe või enam kahuripatarei hoidmine varus on häbaabinõu. Tankide kallaletung areneb väljasõja oludes võrdlemisi suure kiirusega, ja seepärast varupatareid ei jõua alati võitlusras- kuspunkti õige- ajaks. Ka sunnib tangitõrje relvastuse puudumine rakendama võitluseks tankidega eeskätt kerge suurtükiväe. Viimane on aga konstrueeritud just võitluseks jalaväe vastu. Lähtudes sellest, aga samuti tõsiasjast, et peamine vastane on ikkagi vastase jalavägi, mitte tank, siis pole ka õige kergesuurtükiväe rakendamine võitluseks tankide vastu. Kuid teisest küljest ei saa lubada vastase tankidel ka karistamata teotsemist, sest siis ta muutuks väga ohtlikuks. Jääb üle vaid vastavate relvade soetamine. —dt.

VII VABADUSRISTI PÄEV.

Leitnant J. Randla.

Vabadusristi kavaleride traditsiooniline väljasõit käesoleval suvel teostati 7. juulil Võru, Rõuge ja Haanja lahinguväljadele. Igast kodumaa nurgast kokkutulnud Vabadusristi vennad üle hulga aja tervitasid jälle üksteist Lõuna-Eesti ilusas looduses, ja tuletasid meelde vanu mälestusi vabadusvõitluses läbielatud raskustest.

Vabadusristi päevad väljasõitudega lahinguväljadele ei ole mingisugused lõbureisud, vaid nad on selleks, et oma mõtteid igapäevaste toimingute ja murede juurest viia tagasi neile aegadele, mil meie rahva vabadus oli kaalul. Lahinguväljadel värskendatud mälestustest ammutatakse jõudu võitluseks elus raskustega isiklikus elus ja saadakse uut hoogu isamaa parema tuleviku kindlustamiseks töödeks.

Väljasõit VII Vabadusristi päevale viidi läbi vastavalt V. V. Ü. Keskjuhatusel poolt väljatöötatud kavale. Tallinna, Lääne ja Saare osakonnad sõitsid välja Tallinnast 6. juulil kell 1830. Kavaleridele oli reserveeritud erivagunid sõiduks Võrru ja tagasi. Kell 2020 jõudis rong Tapale, kuhu saabus ka Narva osakond. Vaheaeg kuni kella 2300 kasutati Tapa linnaga tutvumiseks ja siis sõideti erarongiga Tartu poole. Tartus ühineti kohaliku V. V. Ü. osakonnaga, kus ühiselt jätkati sõitu üle Petseri Võrru. Umbes kell 0600 ajal saabusid Võrru Viljandi, Pärnu ja Valga osakonnad Valga poolt, kuna teised jõudsid kohale erarongiga kell 0738. Jaamas olid erarongi saabumise ajaks üles rivistunud varem saabunud kavalerid, koha-

lik V. V. Ü. osakond, kaitseliidu aukompani ja 7. jalaväerügemendi orkester.

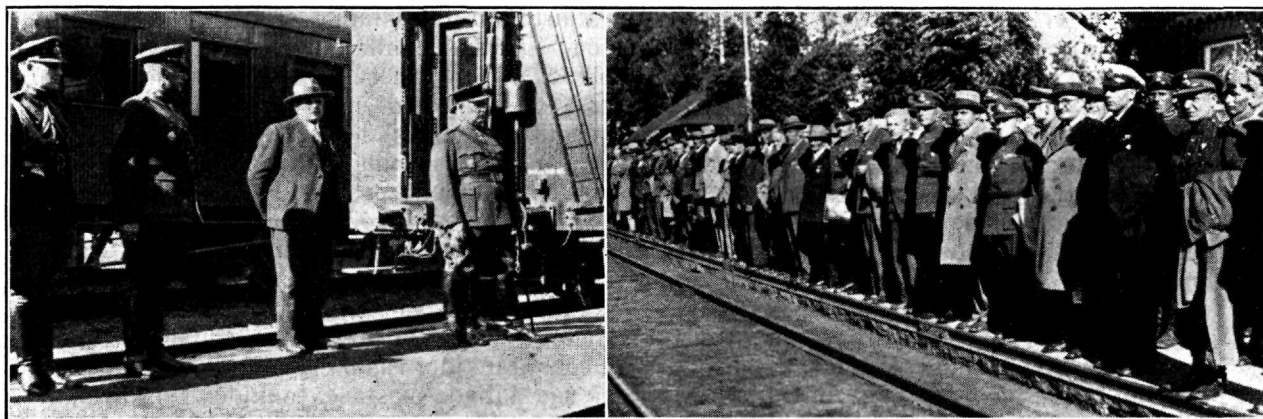
Kõik kokkutulnud kavalerid koondusid ühisesse rivi, et vastu võtta Kaitsevägede Ülemjuhatajat, kindralleitnant J. Laidoner'i, kes ka samaks ajaks oli jõudnud kohale.

Kaitsevägede Ülemjuhataja pidas südameliku tervituskõne, milles tähendas, et Vabadusristi Vennade Ühendus kordkorralt kasvab sisemiselt tugevamaks, vaatamata sellele, et arvuliselt kasvamist rahuajal olla ei saa. Ta soovis, et kavalerid hoiaksid alal ja annaksid edasi tulevastele põlvetele seda vaimu ja visadust, mis valitses Eesti rahvas ja kaitsevääs Vabadussõja ajal.

V. V. Ü. Keskjuhatusel esimees kindralmajor J. Soots tänas Kaitsevägede Ülemjuhatajat kõikide Vabadusristi kavaleride nimel ja palus, et tema ka käesoleval Vabadusristi päeval oleks kavaleridele üldjuhiks, nagu ta seda oli Vabadussõja ajal ja senistel Vabadusristi päevadel. Kindral Sootsi kõne lõppedes hüüti Ülemjuhatajale kolmekordne „elagu!“

2. diviisi ülem kolonel Traksmaa korraldusel asuti jaama juures ootavatele sõidukitele ja mõne minuti pärast vurasid mõnikümmend omnibust ja autot Vabadusristi vennadega Võru poole, viies neid „Kandle“ aeda hommikueinele.

Kogu Võru oli pidurüüs. Majadel lehvivad lipud ja rahvas palistas tänavaid, oodates rõõmsas ärevuses saabuvaid sõjasangareid.

Vasakul: Kaitsevägede Ülemjuhataja kindral J. Laidoner Võru jaamas peab tervituskõnet. Paremal: VR kavalerid ühises rivis.

Ülalvasakult: Hommikueine „Kandle“ aias. — Kv. Ülemjuhataja kindr. J. Laidoner selgitab üldist olukorda pärast res.-kapt. Zolki ettekannet. — Noorsugu tervitab VR kavalere. Allvasakult: VR kavalereid kõrg. 78,3. — Kolonelleitn. J. Lukas annab silmaringi ülevaadet kõrg. 122,0. — Kindral Jonsoni ettekanne Munamäe juures kõrg. 119,0.

Väikese ringsõidu järele, saadetuna kodanike tervitushüüetest ja lillevihmast, peatuti „Kandle“ seltsimaja ees.

„Kandle“ aias puudevilus Naiskodukaitse virkade käte töövilja koormate all ägasid pikad laudade read, mille juurde asuti einet võtma, väsitavalt sõidult kaasatoodud hea isuga.

Lauda asumisel jagati välja igale kavalerile tasuta „Võru Teataja“, mis sisult oli pühendatud tervituseks Vabadusristi Vendadele.

Eine ajal kanti ette päevakohaseid muusikapalasisid 7. jalaväerügemendi orkestri ja kohaliku Meeste Lauluseltsi poolt. Ka vahetati Ajutise Maavalitsuse esindajaga südamlikke tervitussõnu.

Kuigi suvipäev võrdlemisi pikk, kava agamis selle päeva jooksul tahetakse läbi võtta on veel pikem, siis juba kell 0930 liigub pikk autode voor Võrust Kubja veski rajooni. Siin järvekaldal männimetsa all peatatakse umbes pool tundi. Refereerib res.-kapten K. Zolk 1919. a. aprillikuu lõpupäevadel asetleidnud heitlusist, kus vaenlane pani kõik jõud välja, et Võru linna meie vägedelt ta-

gasi võtta, siis edasi tormata ja meid „merre visata“. Teedeminister O. Sternbeck, tollaegne Tallinna kaitsepataljoni ülem, täiendab oma endise adjutandi kapten Zolgi ettekannet, tähendades, et kui vaenlane oleks teadnud, kui väikesed meie jõud temal vastas olid, siis ta oleks meile võinud palju rohkem kahju teha.

Kaitsevägede Ülemjuhataja annab lühikesel ülevaate sellest, mis meil tollal oli valitsemas seljataga.

Vaenlasest vabastatud maa hõiskas ning äsja kokkuastunud Asutavas Kogus valitses ülev meeleolu. Tagalal polnud aimugi mis sellel kriitilisel ajajärgul sündis rindel. Kuid meie vägede sitkus aitas meid üle sellest kriitilisest silmapilgust.

Kubja veski rajoonist sõideti edasi kõrg. 78,3 (umbes 3 km V. Nursisti loodes). Siit mäetipult avanes kokkukulnute silme ette suurepärane panoraam Lõuna-Eesti maastikust, mille üldise iseloomustuse ja geoloogilise omapära kohta kolonelleitnant J. Lukas andis huvitava silmaringi ülevaate.

Pärast seda reservkapten K. Zolk esines referaadiga: „Kriitiline seisukord Võru all

22. 04. 1919. a. kuni Jakobstadt'i operatsiooni alguseni". Siin peetud lahingutes maakohad käisid käestkätte, meie väed pidid teotsema ilma varudeta ja suure enesekindlusega, et tulla võitjaks.

Kella 1200 jõuti Rõuge kiriku juurde, kuhu rahvast oli kogunenud hulgana. Kiriku õuel teedeminister kolonel O. Sternbeck kõneles neist raskeist võitluspäevist, mis Tartu ja Tallinna kaitsepataljonidel tuli läbi elada Võru—Rõuge all märtsis ja aprillis 1919. a. Oli ajajärke, kus tuli jätta rinne ühes paigas

tähistamiseks püstitatud mälestussammas. Teed Munamäele palistas noorkotkaste spaleer.

Munamäel tutvuneti vaatetorniga, kust selge ilmaga võib näha kuni 100 kilomeetri kaugusele.

Kell 1800 jätkati sõitu kõrg. 122,0 rajooni (Kallase külast 1 kilom. põhja poole), kus kolonelleitnant J. Lukas veel kord ise loomustas ümbruskonna maastikku.

Haanja ms ja Munamäe vallutamisest Sakala partisanide poolt 23. 05. 1919. a. re-

Vasakul: pärastlõunase vaba poole tunni möödasaatmine Rõuges. Esiplaanil kindral J. Laidoner. Paremal: Kolonel O. Sternbecki ettekanne Rõuge kiriku juures.

täiesti kaitseta, et teisel lüüa lahingut. Seda oldi sunnitud läbi viima kauastes võitlustes väsinud pataljonidega, et aga hoida rinnet.

Järgnevalt vaadati Vabadussõjas kannatada saanud Rõuge kirikut ja liiguti Rõuge mõisa, kus kell 1330 asuti lõunalauda rammusat sõdurite hernesuppi sööma.

Lõunasöögi ajal kuulati huviga noorkotkaste ja kodutütarde segakoori ettekandeid. Pärast sööki oli jalakeerutus 7. jalaväerügemendi orkestri saatel.

Kell 1500 sõideti Munamäe rajooni, kus kindralmajor G. Johnson, major E. Kramm ja kolonelleitnant M. Bergmann kõnelesid neist imepärasteist lahinguist Munamäe ümbruses, mis 1. ratsapolgul selles rajoonis tuli läbi elada, kandes suuri kaotusi.

Pärast ettekandeid tutvuneti Munamäega, mille jalal asetseb 1. ratsapolgu lahingute

fereeris reservleitnant P. Ahman. Viimase järele kõneles reservleitnant A. Laatsaruss, kes ütles: „Meil ei olnud midagi muud kaitsta, kui ainult meie tervis ja elu. Kuid seda „ei-midagi“ kaitsti mõnikord paljajalu ja näljas. Kui küsida, mis sundis meid nii rasketes tingimustes võitlema, siis võime vastata, et seda tegi vabaduseiha, mis eestlases juba muistsetest aegadest on elanud kui hõõguv säde tuha all. Kui Munamägi peaks meid veel kord kutsuma ennast kaitsma, oleme valmis seda jällegi tegema, ehkki meie huuled mõnikord tahaks lausuda: enam sõjeda ei taha. Kuid partisanide vaim pole veel surnud.“ Kõnele vastati tugeva aplausiga.

Seega oli päeva kava läbi. Pärast Kv. Ülemjuhataja lõppsõna sõideti Võru poole tagasi.

Peab tähendama, et VII Vabadusristi päev kujunes kogu Võrumaale suureks pidu- päevaks. Võru linn, kui ka selle ümbruskonna talud olid ehitud riigilippudega, teede ääres kohati suured rahvahulgad tervitasid möödasoitvaid Vabadusristi kavalere. Kõikjal valitses pidulik meeleolu. Soit mägisel maastikul osutus juba suureks naudinguks eriti Põhja-Eesti elanikele. Kohapealseiks korraldajaks, kellel lasus väga raske töö, kuid kelle innu ja energia tulemusena päev kujunes väga hästi kuni piasiasjadeni korraldatuks, olid V. V. Ü. Keskjuhatuse liige 2. diviisi ülem kolonel A. Traksmaa, V. V. Ü. Võru osakond ja Võru garnison eesotsas osakonna esimehe ja garnisoni ülema kolonel V. Trossiga.

Pärast õhtusööki Taara kasarmutes siirdutakse jaama ja kell 2210 viib esimene rong sõjasangareid Petseri kaudu Tartu, Tapa ja

Tallinna poole. Kell 2320 järgneb ärasõit Valga, Viljandi ja Pärnu poole.

Väärrib eriti allakriipsutamist, et Vabadusristi päevade korraldamisega on kavaleridele antud võimalus vähemalt igal aastal kord kokku tulla vanu sõjamälestusi meelde tuletama, või nagu armastatakse öelda: „sõjajuttu“ ajama. Ka võis märgata vanade lahingvendade gruppeerumist sõjaaegsete väeosade kaupa endiste ülemate ümber, nagu soomusronglased kolonel Parts'iga eesotsas, Sakala partisanid j. t.

Veel oli kuulda mõtteavaldusi, et ka noorsugu peaks tutvustama Vabadussõja lahinguväljadega. Mitmed lubasid järgmisel Vabadusristi päeval pojad kaasa võtta.

VII Vabadusristi päev möödus kõigiti väga hästi, oli huviküllane ja andis kaasa Vabadusristi Vendadele uut hoogu ja indu võitluseks eluraskustega.

Tagavaraväelaste kordamisõppusel 3. üksikus jalaväepataljonis.

Õppuste teine periood algas tagavaraväelaste — sõdurite ja kapralite õppustele vastuvõtmisega.

14. juuni varahommikust peale ruttas kõigist Valgamaa nurkadest mehi nii rongidel, omnibustel, vankritel ja jalgrattail kui ka jala Valga poole, et ilmuda „lipu alla“.

Linnapargi einelaua avarates ruumides kihas vastuvõtmispunkti töö. Kiiresti teostusid õppustele vastuvõtmisega seotud formaalsused ja lühikeste vaheaegade järele saadeti komando komando järele väeosa jaotuspunkti. Viimases jaotati saabujad allüksuste vahel ja saadeti allüksuste asukohtadesse, kus juba riietumine ja varustamine sündis.

Aktiivteenistuse kaadri vähesuse tõttu formeerimistöde raskused suurel määral lasusid reservistide õlgadel.

Veos ja liikumisvahendite vastuvõtmispunktis registreeriti ja saadeti väeossa hobuseid, jalgrattaid ja mootorrattaid.

Vastuvõtmis- ja formeerimistöid jälgis pidevalt Kaitseväge Ülemjuhataja kindral J. Laidoner, kasutades võimalust nii mõnegi Valgamaa taluperemehega ja perenaise vestlemiseks.

Õppuste korraldamise üle keegi ei nuri- senud, vaid lisati veenvalt juurde, et ega

põllutöögi õppusi ei takista, sest õigel põlumehel on tööd juba tehtud.

Vormeeritud rügemendi ülevaatus ühes õhtuse loendusega peeti garnisoni spordiplatsil. Ülevaatusle saabus Kv. Ülemjuhataja kindral J. Laidoner. Rügemendi valmisolekust väljasõiduks kandis ette rügelmajor Häelme. Ülemjuhataja tervitas allüksusi, millele kajasid vastu mehised tervitushüüded.

Ülemjuhataja pöördudes tervitusega rügemendi poole tähendas, et õhtule jõudnud päev on ilmekalt tõestanud — 3. rügemendil on põhjust olla uhke ja veel rohkem on põhjust olla uhke selle väeosa üle Valgamaal ja linnal.

Ei ole kellelgi kerge tulla töö juurest, kuid meie teame milleks see kokkutulemine on tarvilik. Kutsutud mehed on kõik ilmunud ja rõõmustav on see hea meeleolu, mis valitseb kokkukutsutute hulgas.

Ees on võrdlemisi rasked tööpäevad, aga need lähevad mööda.

Kuigi täna on ilus ilm, siiski võib tulla ka halba ilma, ent siis pidage meeles — vihm ei sulata meest.

Kui Eesti riiki ja rahvast kunagi peaks ähvardama hädaoht, siis kangelaslik 3. rügement nii sama kiiresti nagu täna, tuleb kokku ja sama julgelt läheb vastu igale vaenlasele nagu Vabadussõja päevil.

Kv. Ülemjuhataja kindral J. Laidoner kõnet pidamas.

Ülemjuhataja andis rügemendile üle Riigivanema tervitused, millele järgnes võimas hümn.

Diviisi ülema kol. Traksmaa ettepanekul rügement hüüdis Ülemjuhataja auks 3. rügemendi traditsioonilise neljakordse „elagu“.

Edasi toimus õhtune loendus, mis pakus erakordselt haaravat pilti. Suurel hulgal pealt vaatama kogunenud Valga elanikud olid vaimustatud mõne tunni kestel sündinud rügemendi võimsast üldpildist.

Peale loendust üksused möödusid defileerides Ülemjuhatajast. Adratagant tulnud, paljud juba kümmekond aastat rivist eemal olnud maamehed astusid sirgelt ja mehisel sammul. Paraadipplatsilt lahkudes üksused asusid öökorteritesse, milleks olid sisseseatud kõik Valga linna ruumikad koolimajad.

15. juuni hommikul rügement kolmes ešelonis sooritas sõidu Petserisse. Pealekui ka mahalaadimised teostati kiirelt ja täies korras. Õppuste otstarbeks rekvireeritud hobustest paljud olid väga tõrkujad ja kartlikud, kuid pealelaadijad tundes külalt igasuguseid võtteid, suutsid nendega toime tulla suurema vaevata.

Ešeloone saatis kõikides jaamades, alates Valgast, palju pealtvaatajaid. Võimsa sõdurilaulu ja orkestri helide saatel veeresid vaguniterohked rongid piiri poole...

I pataljon, peale mahalaadimist Petseris, sooritas matkrännaku Põhjalaagrisse.

Võrdlemisi pika rännaku palava ilmaga täitsid tagavaraväelased täiesti rahuldavalt.

II ja III pataljon asus Lõunalaagrisse. Järgnevatel päevadel õppekavade kohaselt teostusid koond- ja lahkriivi ning laskeasjanduse õppused. Paljud tagavaraväelastest said elus esimest korda kätte dioptersihikuga püssi. Mõnigi Vabadussõja aegne „Levis'i“ sihtur lühikese aja kestel õppis käsitama „Madseni“.

Selgus ka, et paljudki on vähepeal tsiviilhäradena unustanud nii mõnedki lahkriivi võtted. Kuid intensiivsed õppused aitasid, et paari päeva pärast oldi jälle sõjamehelikult kursis kõigi moodsa sõjatehnika võtetega.

Päevatöö tavaliselt lõppes laagris ühise loendusega, mis vaikeses suveõhtu looduses pakkus meelikõitvat vaatepilti.

Rügemendi ohvitserkonnale omavaheliseks tutvunemiseks ja mõtteavaldusteks laagri ülema kolonel Pinka algatusel korraldati õppuste kestes ühel õhtul paaritunniline koosviibimine.

Taktikaliste õppuste tsükliks võeti läbi kaitse- ja pealetungi harjutused pataljonidena. Harjutused sooritati üldiselt hästi ja algatus- ning otsustusvõimeliselt kuni üksikvõitlejani. Vaatamata laskeplatsi raskele maastikule, suudeti hästi orienteeruda ja antud ülesanded ja eesmärgid saavutada.

Ühel ööl pataljonid asusid öökorteris külades, kus valitses eeskujulikult hea kord.

Lahinglaske harjutusi jälgima ja kontrolllaskmisi teostama saabus jalaväe inspektori k. t. kolonel Siir.

Õppuste lõpul korraldati lõpuparaadid — I pataljonile Põhjalaagris ja II ning III pataljonile Lõunalaagris. Paraadidel diviisiülem kolonel Traksmaa hoogsas ja süüta vastav kõnes pöördus tagavaraväelaste poole, selgitades õppuste tulemusi, ületatud raskusi ja palus viia kaasa kodusesse kõige paremad mälestused koos möödasaadetud sisukatest päevadest. Puudutades 3. rügemendi kuulsusrikast minevikku, pani diviisiülem kõigile südamele, lugu pidada oma vaprast väeosast ja seda istutada oma järeltulijaisse.

Eeskujuliku teenistuse eest ülendati terve hulk allohvitsere ja sõdureid auastmeis.

21. juuni varahommikul algas rügement kahes kolonnis lahingrännakut.

I kolonn suundus Põhjalaagrist üle laskeplatsi Petseri jaama. Rännaku kestes seda kolonni ründasid kaks korda vastase tankiüksused ja luurelennukid. Kõik atagiid kolonn võttis vastu ja löi tagasi täielikus korras. Petseri jaama saabusid mehed täiesti lahinguvõimeliselt.

II kolonn teostas lahingrännaku Lõunalaagrist, üle Petseri, Piusa, Lepassaare jaama. Sellel kolonnal tuli kõigepealt läbitada gaasitatud maaala, lüüa tagasi vastase jalgratturi osad ja ratsaosad ning varjata vastase luurelennukite eest. Lepassaare jõudis kolonn täies korras ja hea meeolu juures.

Sama päeva õhtupoolel saabus rügement kahes eelonis Valka, kus teda jaamas oli vastuvõtmas suur rahvahulk.

Pruunistunud nägudega sõjamehed mehistes ridades sammusid jaamast kiiresti allüksuste asukohtadesse, et alata peatselt varustuse äraandmisega.

22. juunil tagavaraväelased vabanesid õppustest ja kõik ruttasid kodukohtadesse Võidupüha ja jaanipäeva pühitsema.

Kaitseringkonna ülemalt ilmus sel puhul käsukiri, milles pöörduti 3. jalaväerügemendi tagavaraväelaste — ohvitseride, allohvitsere ja sõdurite poole.

Märkides ära nähte, et õppuste kestes valitses rõõmus töö meeolu — raskusi võideti mehise tahtekindlusega. Teadlik distsipliinitunne oli saatjaks ka väsitava mail tegevusil.

Möödunud õppused süvendasid kõikide veendumust oma väeosa võimsusesse ja näitasid, et sellasel teel aegajalt oma teadmiste värskendamine on üheks paremaks pan-

diks, et oleksime alati valmis välja astuma kodumaa kaitseks.

Lõpuks soovitatakse õppustelt laiali oma kodusesse minnes viia kaasa kõige paremad muljed õppustest ja süvendada ka teistesse kodanikkudesse seda meeoleolu ja ühistunnet, mis valitses rügemendis õppuste kestes.

Edukalt lõppenud kordamisõppuste hea kordamineku eest tänati kõiki tagavaraväelasi — ohvitseri, allohvitsere ja sõdureid, soovides neile eraelus palju isiklikku õnne ja kordaminekut nende töös.

Õppuste kokkuvõtlikul arutlusel, millest võttis osa tegev ja tagavaraväeohvitserkond, selgitati õppuste tulemusi ja mõningaid puudusi. Kokkuvõtetest selgus, et õppused olid õnnestunud tähelepanuväärselt hästi. Kõik teostus läbimõeldud ja koostatud kavade kohaselt. Nii juhtide, kui ka alluvate meeoleolu püsis, raskustele vaatamata, väga hea.

Arutluse lõpul peeti lühiajaline ohvitseridekogu koosolek, kus selgitati ohvitseridekogu ja tagavaraväeohvitseride sektsiooni eesmäärke ning anti edaspidiseks, püsiva sideme alalhoidmiseks näpunäiteid tagavaraväeohvitseridele.

2. diviisi ülem kol. Traksmaa ja jalaväe inspektor kol. Siir jälgivad õppusi.

Järgnes teatrimaja „Säde“ suures saalis ohvitserkonna omavaheline õhtueine, kus veel kord möödunud õppuste üle muljeid vahetati. Eriti elavalt võeti lauakõnedes sõna tagavaraväeohvitseride poolt, eranditult toonitades õppustest saadud mälestamisväärsid muljeid ja head läbisaamist ning teineteise mõistmist. Tagavaraväeohvitseride ettepanekul otsustati koosviibimiselt saata tervitustelegrammid lugupeetavale

härra Riigivanemale, Kaitseväge Ülemjuhatajale ja Diviisi ülemale.

Koosviibimine lõppes võimsa 3. rügemendi piduliku marsiga.

Reservjuhid valgusid jälle laiali üle maa oma kodudesse. Lahkumisel töötati mitte unustada koos mööda saadetud päevi, ja igast 3. üksiku jalaväepataljoni eluavaldustest innukalt osa võtta.

U. P.

Päev 3. jalaväerügemendi vabadussõjaaegsetel lahinguväljadel.

14. juulil teostas 3. üksik jalaväepataljon ekskursiooni tutvunemiseks väeosa vabadussõjaaegsete lahinguväljadega, Koiva jõe kaldal.

Selgitati rügemendi tegevust Valga eelsete positsioonide kaitsel 1919. a. kevadel. Üksikasjalise vaatlemise alla võeti 3. jalaväerügemendi 2. kompani ja jalamaakuulajate komando kaitsepositsioon Koiva jõe kaldal Piirikõrtsi rajoonis.

Mõtte teostada tutvunemiskäike vabadussõjaaegsetele lahinguväljadele sai 3. üksiku jalaväepataljonis alguse 1931. a., tõlkaegselt pataljoniülemalt kolonel O. P l a k s'ilt.

Grupp ohvitseride, eesotsas pataljoniülemaga, käis 1931. a. suvel uurimas rügemendi vabadussõjaaegseid lahinguvälju Helme rajoonis. Samal suvel teostas pataljoni üleajateenijatekogu väljasõidu Helme, kus tutvuneti ka vabadussõjaaegsete lahingupaikadega, peamiselt Helme kiriku ja Helme lossi ümbruses.

1932. a. suvel pataljoniülema kolonel E. A h m a n'i algatusel korraldati ekskursioon ohvitseridele Kärstna lahinguväljale, kus 3. jalaväerügement lõi murdeaaja lahinguid 1919. a. jaanuaris. Kärstna ja Valga vahemaal tutvuneti rügemendi tähtsamate vabadussõjaaegsete lahingupaikadega.

1934. a. novembris 2. diviisi vanemate juhtide nõupidamisel diviisiülem kolonel A. T r a k s m a a tõstis üles mõtte — teostada väeosades kavakindlalt sõjaajaloolisi ekskursioone, kusjuures ekskursioonide tsükl haaraks endasse väeosa tähtsamaid asupaike ja tegevuskohti vormeerimisest (väeosa sünnipaigast) kuni Vabadussõja lõpuni.

Selle mõtte teostamiseks 3. üksik jalaväepataljon kavatseb korraldada iga aasta võimalust mööda teatud arvu sõjaajaloolisi

ekskursioone. Kahjuks on aga enamik 3. jalaväerügemendi tähtsamatest lahingutegevuse kohtadest väljaspool Vabariigi piire (võitlus Landesvääriga, tegevus Ostrovi sihis).

Käesoleval aastal, arvestades pataljoni erakorralist õppetegevust, piiruti kava koostamisel vaid ühe ekskursiooniga, mille teostati 14. juulil s. a. tutvunemiseks oma väeosa vabadussõjaaegsete lahinguväljadega Koiva jõe kallastel Koikküla — Piirikõrtsi rajoonis.

Valgast Koikkülani ja tagasi sõideti raudteel. Ekskursioonist võtsid osa pataljoni ohvitserkond ja üleajateenijaskond täies koosseisus, pataljoniülema major A. H ä e l m e juhatusel. Pataljoni ohvitseridekogu tagavaraväeohvitseride sektiiooni liikmeist võttis ekskursioonist osa vaid 4 isikut.

Ilm väljasõidu päeval ei olnud just kõige soodsam, oli pilves ja sadas hoo-kaupa vihma. Ebasoodus ilm nähtavasti hirmutaski ära tagavaraväeohvitserid, mille tõttu nende osavõtt ekskursioonist kujunes nii vähearviliseks.

Koikküla jaamast teostati jalarännak Koiva jõe kaldale Piirikõrtsi rajooni, kuhu jõuti kell 1030.

Kell 1100—1200 andis kapten Johan M a d i s s o n (vabadussõjaaegne 3. jalaväerügemendi 2. kompani ülem) ülevalte 3. jalaväerügemendi osade — 2. kompani ja jalamaakuulajate komando — kaitsetegevusest Koiva jõe kaldal Koikküla rajoonis (seoses rügemendi osade tegevusega Mõniste ja Hargla rajoonis).

Ettekanne, täiendatud mitme selgitava skeemiga ja kohapeal maastikul antud selgitustega, andis kujuka pildi rügemendi osade tegevusest 1919. a. kevadel Koiva jõe

joone kaitsmisel ja maikuul 1919. a. alanud pealetungist ning Koiva ületamisest tollaegsete primitiivsete vahenditega.

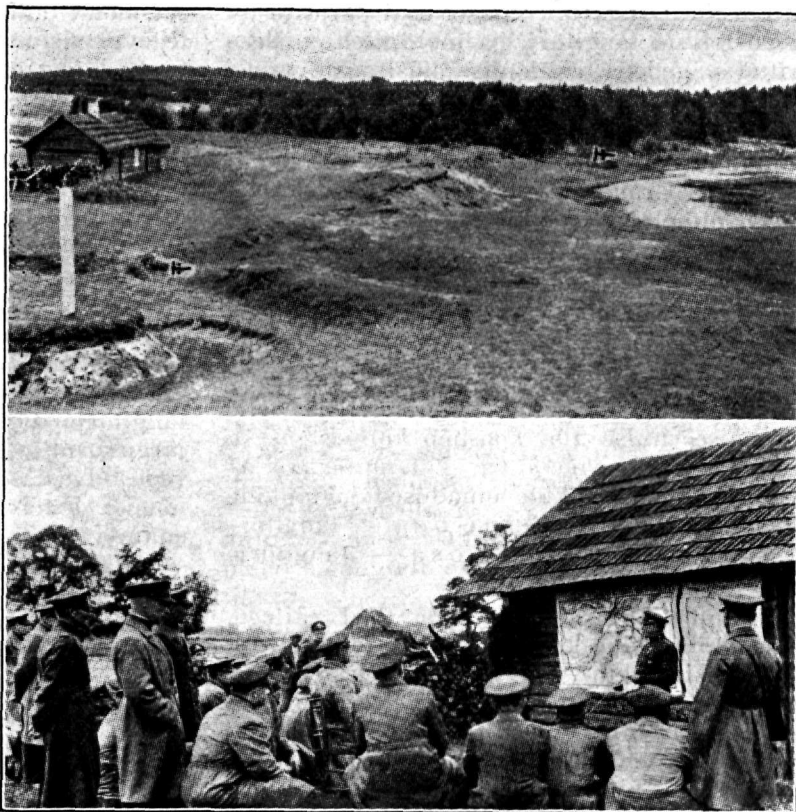
Pärast lõunavaheaega kell 1400—1600 vaadeldi vabadussõjaaegseid kaitsepositsioone ja tehti ülesvõtteid relvade tollaegsetest asukohtadest. 3. jalaväerügemendi veteraanidel — kapten J. Madisson'il ja n. a. o. R. Niklus'el oli tegemist, et rahuldada kõiki küsitlejaid.

Elavas vestluses ja vaatluses selgitati kohapeal põhjalikult vabadussõjaaegse kaitsepositsiooni „head ja vead“.

Vaatamata vilule ilmale kasutati lõunavaheaega ja vabaaega ka suplemiseks Koivas. Kohalike elanike lahkkel kaasabil ja nende püügiriistadega harrastati ka kalapüüki tulemusrikkalt.

Ekskursioon andis väeosa kaadrile väärrika õppetunni meie Vabadussõja ajaloo-alal ja sidus teda elavais mälestusis vabadussõjaaegse kuulsusriikka eelkäijaga — 3. jalaväerügemendiga. Ühtlasi ta süvendas arusaamist ja lugupidamist vabadussõjaaegsetest sündmustest.

Ühiselt tulukalt veedetud päev oli meeldivaks vahelduseks kaadrile ta igapäevase pingutuse ja raske töö kõrval, ning lähendas pataljoni pere liikmeid üksteisele.

Ülal: 3. jalaväerügemendi kaevikuid ja relvade asukohti Koiva ääres. All: Ettekanne lahingtegevustest Koiva kaldal.

Jääks vaid soovida, et leitaks võimalusi sõjaajalooliste ekskursioonide korraldamiseks ka meie liitlase Latvija territooriumile, kus 3. rügement lõi oma kuulsusrikkamad lahingud ja kus asuvad ta tähtsamad lahinguväljad — Koiva kallastelt Riia väravateni.

J. K.

Uuemat kirjandust.

Märkmeid kapten E. Saidra „Tangitõrje ja selle organiseerimine“ ja kapten A. Kase „Võitlus moto-mehhaniseeritud vägedega“ ilmumise puhul.

Sõjavägede motoriseerimine ja mehhaniseerimine on põnevamaid probleeme sõjaajanduse arengus kaasajal. Moodsate soomustatud lahingumasinate kasutamine ja mootori rakendamine liikumisvahendina vägede veoks on kõitnud kogu maailma sõjateadlaste tähelepanu, tuues endaga kaasa teatava eelvuse sõjaliste küsimuste uurimusesse pärast Maailmasõda. Teisest

küljest on samaaegselt asutud ka kaitseabi nõude ja nende kasutamise võtete uurimisele ja katsetamisele selleks, et edukalt võidelda kaasajal kasutatavate võimsate tankidega, kiirliikuvate tankettidega, maastikul sõitvate soomusautodega, mootorsõidukitel veetavate vägedega jne.

Loetletud alade uurimine on leidnud tõsise tähelepanu ka meil. Tänu meie kõrge-

matelt juhtidelt ülesseatud suunavatele põhjalustele, on eriti viimasel ajal palju tõsist tööd tehtud tangitõrje ja moto-mehhaniseeritud vägedega võitlemise küsimuste uurimise alal.

Seoses selle suure uurimustööga, on äsja ilmunud kaitsevägede staabi VI osakonna kirjastusel raamat, mis sisaldab endas kaks tööd, nimelt:

- kapten E. Saidra „Tangitõrje ja selle organiseerimine“ ja
- kapten A. Kask „Võitlus motomehhaniseeritud vägedega“.

Kapten Saidra töö tangitõrje ja selle organiseerimise alal koosneb kolmest osast, nimelt: esimene osa — tangitõrje ajalooline areng, tankide omadused ja tankide kasutamise viisid, teine osa — tangitõrjevahendid ja kolmas osa — tangitõrje organiseerimine kaasajal.

Kapten Saidra algab oma tööd väitega, et Maailmasõja kogemustel on tank ohtlik ainult siis, kui pole pööratud tähelepanu tangitõrje organiseerimisele. See väide on meile eriti tähtis, sest meil tuleb võimalikus sõjas võidelda suures ülekaalus oleva vaenlasega, kelle käsutuses võivad olla igasugused mõeldavad lahingumasinad, eeskätt tankid. Vaatamata sellele arvilisele ja eriti tehnilisele ülekaalule, ei tohi meie kaotada usku oma võimetesse ega jääda passiivseteks pealtvaatajateks, vaid peame töötama täie energiaga selles teadmises, et tank pole kuigi ohtlik siis, kui tangitõrje on organiseeritud.

Tangitõrje ajaloolise arengu alal annab lugupeetav autor lühikese ülevaate tanki sündimisest ja arengust Maailmasõjas. Ühtlasi antakse ülevaade tangitõrje arengust Läänerindel, sest tankide kasutamine ja nende vastu võitlemine teostusid peamiselt sellel rindel. Toodud ülevaatest selgub, et tõhusaimad vahendid tankide vastu Maailmasõjas olid suurtükk ja looduslikud tõkked.

Edasi lugupeetav autor iseloomustab moodsaid tanke, kirjeldades tankide tehnilisi ja taktilisi omadusi. Kirjeldusest nähtub, et moodne tank on mõnel alal kaugele ette jõudnud tema maailmasõjaaegsest prototüübist. Eriti on suurenenud tankide liikumiskiirus, kilometraaz ja tegevusraadius.

Tankide liigitamisel võtab lugupeetav autor aluseks tankide raskuse ja jagab tankid — ülikergeteks (tanketid), kergeteks, keskmisteks, rasketeks ja abiteenistuse tankideks.

Töö esimene osa lõpeb tangitõrje organisatsiooni, tankide kasutamise põhimõtete ja tegevusviiside selgitamisega. Selgub, et tanke kavatsetakse kasutada lahingutegevusel igasuguses olukorras, massiliselt, järjestatult sügavusesse ja ootamatult. Kuid ühtlasi selgub, et tankide rünnak üksi ei otsusta lahingut, kui seda ei kasuta ära jalgavägi, sest tankid ei ole suutelised ära kasutama saavutatud edu.

Töö teises osas leiavad käsitlemist passiivsed ja aktiivsed tangitõrjevahendid ja samas heidetakse ka pilk tulevikku tangitõrje-relvastise ja organisatsiooni alal. Täiesti õieti väidab lugupeetav autor, et tangitõrje relvad on alles katsestamise ajajärgus, mille tõttu ükski riik pole praegu veel relvastatud tangitõrje relvadega ajanoüete kohaselt. Alles viimasel ajal on enam-vähem kindlaks kujunemas vaated sel alal. Lugupeetav autor toob Saksa ja N.-Vene sõjakirjanduse andmetel tangitõrjerelvade organisatsiooni ja arwab, et pataljoni peale tuleksid määrata 6—8 tangitõrjerelva. See on täiesti põhjendatud, kuid suure küsmärgi alla seab selle arvu ühe või teise riigi majanduslik kandejõud.

Kapten Saidra töö kolmandas osas antakse tangitõrje organiseerimise üldpõhimõtteid ja käsitletakse tangitõrje organiseerimist mitmesugustes lahingufaasides. Ühtlasi antakse aluseid tangitõrje ettevalmistuseks rahuajal. See osa on eriti tähtis, sest temas leidub väärtuslikke põhialuseid tangitõrje tegelikuks organiseerimiseks lahingus.

Oma lõppsõnas mainib kapten Saidra, et tank on teinud suuri tehnilisi edusamme, kuid samas arvab ta, et veel suuremate sammudega on arenenud ka tangitõrjevahendid, mille tõttu näib, et tangitõrje praegu on ette jõudnud tangist.

Kokku võttes võib öelda, et kapten E. Saidra on ülesseatud teema läbi tööotanud põhjalikult, kasutades teema lahendamisel hulga kodu- ja välismaa allikaid ja kodumaal sel alal tehtud katsete tulemusi. Selle tagajärjel on töö väga sisukas ja asjalik ning annab väärtuslikke õppiseid tangitõrje organiseerimiseks mitmesugustes lahingulokordades. Töö on stiililt selge, konstruktsioonilt otstarbekohane ja varustatud selgitavate ja täiendavate tabelite, skeemide, joonistuste ja ülesvõtetega.

Kapten A. Kask jagab oma töö kahte ossa.

Esimeses osas leiavad käsitlemist motomehhaniseeritud koondised üldse ja nende

vastu kasutatavad võitlusvahendid. Siin määratakse eeskätt kindlaks motoriseerimise ja mehhaniseerimise mõiste ja nimelt:

- motoriseerimise all mõistetakse väeosade komplekteerimist autode ja traktoritega nii võitlejate ja relvade kui ka varustise veoks;
- mehhaniseerimise all mõistetakse soomusega kaetud ja relvade varustatud lahingumasina kasutamist nii manöövriski kui ka löögiks ja
- moto-mehhaniseeritud koondivõitluse all mõistetakse mehhaniseeritud koondivõitluse, millele on juurde antud motoriseeritud jalaväge ja teisi abivahendeid, ühendades seega nii motoriseeritud kui ka mehhaniseeritud osade omadusi vastavalt sellele, missugune element on ülekaalus.

Olles selliselt kindlaks määranud motoriseerimise, mehhaniseerimise ja motomehhaniseerimise mõiste, annab autor lühikese ülevaate motoriseerimise ja mehhaniseerimise arengust ja asub kaasaja motoriseerimise ja mehhaniseerimise vahendite kirjeldamisele ja motomeh-koondivõitluse organisatsiooni, lahinguliste omaduste ja kasutamise põhimõtete selgitamisele. Kokkuvõetult selgub, et motomeh-koondivõitluse esinevad võimsa abinõuna kõrgema juhi käes, võimaldades edu saavutada ka seal, kus teised väekoondised seda sageli ei suuda.

Edasi käsitleb lugupeetav autor motomeh-osade vastu kasutatavaid võitlusvahendeid, jagades viimaseid passivseteks vastuabinõudeks ja aktiivseteks võitlusvahenditeks. Sellega lõpeb töö esimene osa.

Kapten Kase töö teine osa haarab endasse väeliikide võitluse motomeh-koondivõitlusega. Eriti raske on lugupeetava autori arvates võitlemine motomeh-osade vastu sõja esimestel päevadel. Kuid lugupeetav autor ei lasku siin pessimismi vaid ütleb, et piiriäärse maaala vastava ettevalmistamisega ja piirikatteosade otstarbekohase varustamise ja relvastamisega on võimalik takistada vastase motomeh-osade hoogsat tegevust juba alates riigi piirilt.

Edasi leiavad käsitlemist lennuväe kasutamine motomeh-koondivõitluse vastu võitlemiseks, võitlus motomeh-osade vahel ja ratsaväe tegevus motomeh-osade vastu. Eriti huvitavad on lugupeetava autori arutlused mehhaniseeritud osade vahelise võitluse iseloomu selgitamisel. Võib öelda tõesti, et lahingu mehhaniseeritud osade vahel esialgsel vaatlusel näib kujunevat välja mere-

lahingu põhimõtetele, kuid lugupeetav autor väidab täiesti õieti, et mehhaniseeritud osade vaheline võitlus on palju komplitseeritum. Siin võivad avaldada otsustavat mõju niihästi maastiku elemendile kui ka tangitõrjevahenditele, kes ootamatult ja mõjuvalt võivad rivist välja lüüa ka isegi väga tugeva soomusega tangi.

Asudes väekoondise teotsemise juurde motomeh-osade vastu, annab lugupeetav autor eeskätt üldpõhimõtted ja hiljem võtab lähema vaatluse alla brigaadi, võitluses motomeh-koondivõitlusega. Üldpõhimõtete selgitamisel on võetud aluseks väekoondis, milles on varustusel kõik moodsad tangitõrjevahendid. Siin selgub, et peamist osa võitluses motomeh-osadega tuleb täita suur-
tükiväel. Kuid ka jalavägi võib edukalt võidelda meh-osadega, kui temale on juurde antud soomusvastaseid relvi ja kui tema otstarbekohaselt oskab ära kasutada maastikku.

Brigaadi tegevuse vaatlusel võitluses motomeh-koondivõitlusega on võetud olukord, kus puuduvad spetsiaalsed tangitõrjevahendid. Siin on toodud rida olukordi mitmesuguste lahingufaasides, kus autori arvates pole kohane teosteda seniste harilikkuude taktikaliste põhimõtete kohaselt.

Lõpuks annab lugupeetav autor aluseid vägede ettevalmistamiseks võitlemise alal motomehhaniseeritud vastasega.

Lugupeetav autor väidab siin täiesti õieti, et mida vähem on tangitõrjevahendeid, seda hoolikamalt tuleb vägesid ette valmistada nende kasutamiseks. See väljendus on maksev täiel määral meie olukorra kohta.

Tehes kokkuvõtte, võib märkida, et ka kapten Kask on teinud põhjaliku töö, kusjuures tema on läbi uurinud terve rea allikaid, mis on sel alal ilmunud niihästi kodu- kui ka välismaal. Kapten Kase töö on huvitav ja ta kõidab lugemisel kindlasti igat sõjaväelast selle sõna tõsisel mõttes. Töös leidub rida selgitavaid ja täiendavaid skeeme ja tabelleid.

Lõpuks jääb üle soovida lugupeetavatele autoritele — kaptenitele E. Saidrale ja A. Kasele — nende suuremate esikteoste ilmumise puhul palju jõudu ja püsivust edaspidisteks uurimusteks tangitõrje, selle organiseerimise ja moto-mehhaniseeritud vägedega võitlemise aladel.

Ühtlasi tuleb soovida, et nimetatud alad muutuksid ikka rohkem ja rohkem meie lemmikaladeks ja loodame, et selleks kaasa aitavad ka käesolevad tööd.

H. R.

Bibliograafia.

SOOME.

„Sotilashollinnollinen Aikakauslehti“ nr. 3 ja 4 — 1935¹⁾

Kapten E. Hollo — „Standardiseerimise ja ühtlustamise tähtsus ja läbiviimise võimalused“ (järg).

III Sõjaväe otstarveteks otseselt kasutatavate tarvete standardiseerimise ja ühtlustamise võimalused ning sellega ühenduses olevad kasud või kahjud, eeskätt sõjalisest seisukohast hinnatuna.

Asudes eestähendatud küsimuse uurimisele, pidades siinjuures silmas just selliseid esemeid ja tarbeid, missuguseid kasutatakse rahu- ja sõjaajal otseselt sõjaliselt otstarbeks, tuleb tarvete mitmekesiduse pärast uurimuses piirduda vaid mõnede tähtsamate artiklite juures, et nende najal teha mõningaid üldisi järeldusi.

Relvastuse, masinate ja sanitaartehtnilised ning muud eriküsimused jätame hoopis kõrvale.

1. Toitained ja keert.

Toitainete ja keerti suhtes vaevalt võib rääkida standardiseerimisest ja ühtlustamisest, silmas pidades rahu- ja sõjaaega. On küll tõsi, et rahuajal söödakse üldse seda, mida soovitakse, sõjaajal aga mida saadakse. Sõjaväe rahuaegses majapidamises on küll osalt võetud arvesse ka sõjaaja nõudeid, m. s. leivaküsimuses (kuivatatud — „kõva leiva“ — tarvitamine kaitseväs — ref.).

Siiski sõdurid saavad rahuajal palju niisuguseid sööke, missugused sõja puhul moodustavad haruldasi toite. Võttes arvesse meie üsna piiratud toiduga laiutamise võimalused sõjaajal, oleks päris soovitav juba rahuajal järjekindlalt end ette valmistada lihtsale toidule. Küsimus on siiski niivõrd laiaulatuslik, et arsee üksi ei või tulla ega ole ka õigustatud näitama siin teistele eeskju.

Teine tähtis küsimus, millele juba rahuajal oleks vaja pöörduda tähelepanu, on pakkimisküsimus. Praegustes pakkimistes on arvestatud ainult väikekaupmeeste ja väiketarvitajate edusid. Ja kaitseväele on

niisugune pakkimisviis suurtes joontes sobiv vaid rahuajal. Kuidas on aga lugu sõjaajal?

Pakkimised sõjategevuse rajoonis olenevad peaaesjalikult käsitlemis, vedamis, täiendamise ja väljajagamisvõimalustest.

Ka gaasiohtu peab otsustavalt arvesse võtma. Pakk peaks olema just nii suur, et üks mees võiks selle kergesti tõsta paigast teise. Sellega saavutaksime suurima töötulemuse. Pakkimise vastupidavus käsitlemisel on samuti tingimata nõutav.

Vedamisel on tarvilik, et kraam säiluks ilmastiku mõjudelt ja oleks kerge asetada koormasse.

Täiendamisel ja väljajagamisel on seda parem, mida vähem tuleb sooritada ümberkaalumisi ja pakkimisi. See säästab aega ja tööjõudu. Küsimus on seda tähtsam, kui võtta arvesse puudulikud abinõud ja ebas mugavad olud rinde rajoonis.

E Tps (E Tp — elutarvete täienduspaik, vastab meie brig. ja rüg. E Pl — ref.) sünnib täiendamine üldse pataljoni voorikolonide osadesse. (Elutarvete voorikolon ja guneb I ja II järku; igas järgus on kolme pataljoni moona osa — ref.).

E Jps (E Jp — elutarvete jagamispaik; moodustatakse pataljonides ref.) sünnib üksuste moona ja keerdivankrite täiendamine.

Tarvete käsitlemine sünnib siis juba neis kahes järgus erisuurustes osades. Missuguse järgu nõuded pakkide suuruse suhtes peaks asetama esiplaanile, ja on neile nõuetele üldse võimalik leida lahendusvõimalusi?

Töö ja aja säästmiseks oleks loomulikult kõige parem, kui tarbed võiks loovutada kompanile algupärasest pakendis.

Edasi autor toob tabeli ühe mehe (hobuse), kompani ja pataljoni päevaannuse kaalust ja jõuab otsusele, et pakendi raskus peaks üldiselt vastama ühe kompani päevaannuse raskusele igas tarbeainete liigis. See kergendaks ainete väljajagamist, säästaks aega ja tööjõudu. Ehkki mõnede ainete suhtes, kompani tarvet silmas pidades, pakkide kaalud jäävad väikeseks, tulevad pakkimise kulud ka väiksemad. Ainete väljajagamise küsimus kompanile suurtest pakkidest on eesrindel väga tülikas toiming ja sageli läbi viimatu, mispärast suurte pakkide jagamine väiksemateks osadeks rinde kaugemas seljataguses on ikkagi möödapääsmatu. Selle toiminguga juures juba tehniliselt on aine osa

*) Vt. „Sõdur“ nr. 21/22 — 1935. a.

line kaotsimineks paratamatu. Parem juba siis algul valmistada väiksemad pakid, mil- lede edasiandmine otse kompanile on sobi- vam.

Ainete jagamine suurtest pakkidest otse rindel nõuab ka suuremat tööjõudu ja pike- mat aega.

Rinde seljataguses võib kasutada nais- tööjõudu ja selle tagajärjel vabastada tagala toimingutest mehi lahingutegevuseks.

2. Riidevarustus.

Riietusküsimuses on võrdlemisi üldine käsitus see, et sõduri riietus ja tsiviilriietus on kaks eri asja, ja et rahu- ja sõjaaegse armee riietusküsimused on üksteisest täiesti rippuvad. Kui sõduri riietust võiks pidada hoopis erilisena, seda arendada ja lattu pan- na ainult rahu- ja sõjaaja nõuete kohaselt, oleks küsimus võrdlemisi lihtne. Kuid kas on see nii?

Sõduri riietusküsimuse otsustamist mõju- tavad järgmised tegurid:

- 1) Majanduslikud asjaolud. Kas meie võimalused lubavad panna lattu kogu rahu- ja sõjaaja (mob.) tarbed ja kui- lubavad, kas on nende tarvete sortide uuendamine võimalik.
- 2) Uuendamisküsimus. Kas on võimalik neid tagavarasid rahuajal uuendada enne nende rikkimineku.
- 3) Rahu- ja sõjaaja ning eri aastaaegade sõduri riietusele asetatud erilised nõu- ded.

Oletame, et meie rahuaegne armee on u. 20 000 meest ja et see mob. korral näit. kas- vab kümnekordseks. Niisuguse sõjaaegse armee põhiriietus maksab praegu u. 450 milj. mk. Võttes arvesse meie rahuaegse riideva- rustuse aastased uuendamise ja korraspidam- ise kulud (25—35 milj. mk.), meie tarvete puue muudel aladel ning piiratud hankimis- võimalused, võime vist ilma lähema põhjen- duseta asuda seisukohale, et isegi mob. ajal tarvisminevat kogu varustuse hulka ei suu- deta hankida sõjaväe ladudesse, vaid peab suures ulatuses panema lootused tsiviilise- mete peale. Siit järeldus, et sõduri- ja tsi- viilriietuse küsimus ei ole kaks eri asja. Need liituvad lähedalt üksteisesse.

Kuna alusriided ehk võib mob. korral saada eraisikult ja äridelt, jätame need hoo- pis arvesse võtmata, uurides küsimust, kui- das suudetakse rahuaegse armee tarviduse kohaselt uuendada tagavarasid niivõrd, et neid oleks piiratud sortide järgi võimalik luua täiel määral.

Autor toob siin tabeli mitmesuguste va- rustusesemete peale, võttes arvesse mob. ül- dise tarviduse, rahuaegse tarviduse ühe mehe ja kogu armee kohta. Sellest selgub, et varustusesemeid on võimalik uuendada 10—40 a. jooksul.

Arvatluse tulemusena autor teeb järgmi- sed järeldused:

Kui riidevarustuse artiklid oleks valmis- tatud praegusest toorainest, võiks tagavara- sid õigel ajal uuendada ainult suvepluusi- ga ja ehk ka mütside ja pükstega. Võttes ar- vesse tagavarade astmelise loomise ja võima- liku üldvormi suve ja talve jaoks, kus artik- li kulutus jätkub läbi aasta, võib see asja küll pisut muuta, kuid mitte otsustavalt. Sellest selgub, et tagavarasid ei suudeta täi- ta uuendamisega, eriti veel, kui kinni pee- takse praegustest suundadest, kus näit. riide- varustuse valmistamiseks kasutatakse villast riiet, mille vastupidavus on mitu korda lü- hem puuvillasest riidest.

Kui ei suudeta tagavarasid mõjuvatel põhjustel täiel määral uuendada, siis peab võtma tarvitusele muud abinõud, missugus- test tulevad kõne alla:

a) Tsiviil riidevarustusega mob. tagavara- de tagamine võimalikult suures ulatuses.

b) Tagavarade loomine nendes artiklites, missuguseid ei ole lootust saada kodanikelt vastaval määral või missugused osutuvad sõduri varustuseks kõlbmatuteks.

Harilik tsiviilvarustus oma koosseisult ei vasta sõduri varustusele esitatud nõuetele. On sellepärast paratamatu nii tsiviil kui ka sõduri varustuses ühtlustada kas või mõnin- gaidki artikleid. Liig kaugele siin minna ei saa. On tarvis arvesse võtta mõlemale va- rustusele (tsiviil ja sõduri) esitatud nõuded.

Jalatsed (mingisugused) on igal teenistus- se ilmuval sõduril olemas. Kui sellele lisaks rahuaegsel armeel peab olema tagavaras ja kasutamisel vähemalt neli paari saapaid (ja- latsed) mehe kohta, jätkub neist u. 60 000 me- hele (kui rahuaegne armee on 20 000 meest). Kui arvesse võtta veel ärides seisvad jala- nõud, siis võiks jätta jalatsite küsimuse ar- vutlusest välja. Pükste kohta võiks ütelda sedasama. Mitmekesisus ei tohi siin olla otsustavaks teguriks. Kuubede küsimus on juba keerukam. On ju selge, et harilik tsi- viilkuub ei kõlba nii vormilt ega värvilt sõ- duri varustamiseks. Kui püütakse tarvismi- nev arv kuubesid koguda tagavaraks, kasu- tades ainult puuvillast riiet, siis neelaks see tähelepanuväärt summa — vähemalt 15 milj. mk. Villase riide kasutamisel see summa kasvaks 2—3 korda.

Siin peaks küll läbi viima ühtlustamise põhimõtte. Ja ega see pole ka võimatu. Maa, tehaste ja üldse töörahvas kasutab läbi aasta päris suures ulatuses peaaegu ühtlasi tööpluussid, missugused vähe eralduvad sõduri pluusist. Nii ei teeks raskusi osava propagandaga juhtida sõjaaegse armee pluuside küsimus õigesse suunda. Arendades juba olemas olevad pluusid nii tsiviil kui sõduri nõuetele vastavalt, juhtides nende hulgalist ja võimalikult odavat valmistamist, astume suure sammu armee kasuks.

Ei ole erilisi takistusi ühtlustamist laiendada ka pükste peale.

Mis puutub mütsidesse, siis on tsiviilkodanikud pikkade katsete järele otsustanud seisma jääda erilise suve ja talimütsi juurde. See tõendab, et üldine müts, mis vastaks nii suve kui talve nõuetele — ei ole vastuvõetav.

Mütsi ühtlustamine toob küll suuremaid raskusi, sest siin on tegemist ikkagi maitse küsimusega. On ehk küll mõningaid võimalusi ühtlustamise suunas, kui leida sobiv tüüp ja jõuda hulgalise valmistamise abil odavate hindadeni. Paistab küll nii, et mob. tagavarasse tuleb muretseda vähemalt suvemütsid ja võimaluse korral ka talimütsed.

Vihmakuubede suhtes on kõik eeldused ühtlustamiseks olemas, kuna praegu juba nii tsiviililikud kui kaitsevägi kannab ühtlasi vihmakuubesid. Vihmakuubede hankimine mob. tagavarasse on ka väga kulukas. 200 000 vihmakuue valmistamine maksab 75—150 milj. mk., olenedes sordist.

Riietusküsimuses tuleb uurida veel sõduri varustusele rahu ja sõjaajal ning talvel ja suvel asetatud erilisi nõudeid ja ühtlustamisi võimalusi selles suhtes.

Seni näis otsustavana siin asjaolu, et rahu- aegne sõduri riietus peab olema võimalikult samasugune kui sõjaajal, eeskätt mob. tagavarade uuendamise hõlbustamise põhimõttel. Eeltoodust ometi selgus, et mob. tagavarasid riiete alal paratamata oleme sunnitud jätna suhteliselt väikeseks. Nii on siis uuendamise küsimus kõrvalise tähtsusega.

Sõduri riietus sõjaajal peab olema eeskätt praktiline. See peab olema võimalikult vastupidav tuulele, sajule ja külmale. On seepärast ehk õige siirduda puuvillasele riidele. Villane riie märjaks saades ei kuiva paari päeva jooksul. Kuidas see mõjub meeste meeleolule ja tervisele, ei vaja selgitust. Ka riide hind on otsustava tähtsusega. Sõduri rahu- aegne riietus peab riide sordilt olema ka ilus.

K o k k u v õ t e. Riidevarustust ei mujal ega ka meil ei suudeta hankida mob. taga-

varasse tarvilisel määral. Sellepärast tuleb väga suures ulatuses panna lootusi tsiviilkodanikkudelt saadavale riidevarustusele sõja puhkedes. Tsiviilriiete moodi, värvi ja sordi arendamises peab siis väga suurt tähelepanu pöörama asjaolule, et see rahuldaks sõduri riietusele asetatud nõuded sõjaajal. Neid nõudeid ei saa viia liiga kõrgele. Vastasel korral ei ole ühtlustumine võimalik. Ühtlustumiseks tuleb teha vastavat propagandat, luua ühtlane vorm, (tüüp, värv) nendes artiklites, millistega tuleb sõdurit varustada suures ulatuses mob. korral. Soodustada selliste artiklite valmistamist ja levitamist (praktilisus, hind).

Tuleb loobuda põhimõttest, et rahu ja sõjaaegne sõduri varustus peab olema samasugune. Rahuajal on esikohal ilu nõuded; sõjaajal oleme sunnitud sellest loobuma; siis on esikohal hind ja otstarbekohasus.

3. Veovahendid.

Veod moodustavad olulise osa sõjategevusest. Lahingus oleva ühe diviisi päevane tarbeainete kulutus tõuseb keskmiselt 150 kuni 200 tonnini, mille veoks läheb vaja paremates tingimustes 500—700 hobuveokit.

Iseenesest on selge, et tarvisminevate veovahendite arvu ei saa rahalistel põhjustel koguda mob. tagavarasse. Siin peab kogu lootuse panema tsiviilkodanikelt mob. korral võetavatele veokitele. Ehkki kaitseväge võetavate veokite üldine seisukord oleks rahuldav, on neil üksikasjades siiski tõsiseid puudusi.

Teame, et veokitest ainult väike osa valmistatakse tehastes. Suurema osa valmistavad lugematud sepad ja puusepad üle maa, talupojad ise jne., mispärast nende ehitamine sünnib iga isikulise maitse kohaselt. Järelduseks on suur tüüpide ja mõõtude mitmekesisus. Sellel asjaolul on muidugi vastavad puudused sõjalisest seisukohast vaadatuna. Sobiva vankriratta saamine purunenu asemele teeb rindel suuri raskusi. Kui aga vankri rataste valmistamine oleks standardiseeritud, siis ei oleks raske voorikompanil neid mõnda tagavarana kaasas vedada või nendega varustada paranduspaiku. Rataste vahe mõõtudel on ka väga tähtis teede korrashoiu mõttes. Meil üldiselt kasutusel olevate vankrirataste laius on u. 5 sm. ja kõrgus 91 sm. Arvestame ratta vajumise piiriks teel kõige rohkem 0,5 sm; ratta puutepikkus oleks siis u. 13,5 sm., maksimaalne koormus kiviteedel võiks olla siis ilma teed suu- resti rikkumata 3,5 kg/sm²; kui selle juures

vankri raskuseks arvame 300 kg, siis tuleks kasuliku koorma raskuseks $(13,5 \times 5 \times 2 \times 3,5) - 300 = 172,5$ kg.

Siit selgub, et meie vankrite rataste laiust või kõrgust või mõlemaid tuleb suurendada, kui soovime suurendada kasuliku koorma raskust, ilma et selle juures teed eriti kannataksid. Standardiseerimisel tuleks see asjaolu võtta arvesse.

Ka tüüpide suhtes on standardiseerimine ja ühtlustamine sõjalisest seisukohast väga soovitatav. See ei ole aga kaugeltki lihtne. Kui olemasolevatest hobustest on umbes 2% linnades ja ülejäänud maal, siis jagunevad vankrid umbes samas suhtes. Tuleb siis standardiseerimise küsimust uurides arvesse võtta eeskätt need asjaolud, mis mõjutavad maavankrite tüüpe.

Edasi autor siirdub uurima suveveokite küsimust ja jõuab tulemusele, et maaolud ei luba üle minna täielikult neljarattalistele vankritele. Sellepärast tuleks siis standardi-

seerimisel võtta arvesse ainult vankrite üksikud osad, nagu rattad (ühtlane laius, kõrgus), assid jne.

Mis puutub regedesse, siis on need samuti väga mitmekesised. Autor kirjeldab regede tüüpe üle maa ja jõuab tulemusele, et regede standardiseerimisel ei ole nii suurt tähtsust kui nende tüüpide ühtlustamisel, ehkki standardiseerimist ei tohi jätta hoopis kõrvale. (Järgneb.)

(Olemasolevate veokite üksikasjalik uurimine on väga tarvilik. See annab tulusaid andmeid maa nõuete selgitamiseks. Standardiseerimist ja ühtlustamist ei saa ju läbi viia ainult sõjaliste nõuete alusel. Arvesse võttes soome ilmastikulised ja maastikulised olud, mis kaugelt lähevad lahku meie omadest, ei hakka siin kirjeldama autorilt sõjaväele soovitatud veokite tüüpe. Küsimust on seal küllalt uuritud ja veokitega katsetatud. Katsed jätkuvad — ref.)

—r.

Kaitseväe elu.

Valimiste tagajärjed 2. üksikus jalaväepataljonis 1935. aastal.

1. Ohvitseridekogus:

Juhatus: esimees kapten Juhan Mõttus VR II 3. Abiesimees kapten Sergei Maripuu. Liikmed: kapten August Kala ja leitn. Eduard Seer. Liikme kand.: leitnant Hugo Siim ja kapten Teodor Bock. Revisjonikomisjon: kapten Otto Nurmberg VR II 3, kapten Sergius Ustav ja kv. am. August Tiru. Majavanem ja raamatukoguhoidja: leitn. Mihkel Uudelt. Laenuhoiu kassaasjaajajaks: leitn. Johannes Tsängov. Ohvitseride ühiskasiino juhatuse liikmeks: leitn. Eduard Seer. Ohvitseride ühiskasiino majavanemaks: leitn. Richard Lehtisalo. Ohvitseride ühiskasiino revisjonikomisjoni liikmeks: kapten Sergius Ustav.

2. Üleajateenijatekogus:

Juhatus: esimees veltv. Eduard Abel VR II 3. Abiesimees: vanemallohv. Leon-

hard Post. Laekur: nooremallohv. Aleksander Muda. Sekretär: nooremallohv. Aleksander Jäger. Juh. liikme kand.: veltv. Voldemar Jukk, v. a. o Konstantin Reimann. Majavanem ja raamatukoguhoidja: vanemallohv. Viktor Laius. Revisjonikomisjon: veltv. Johan Veevers, I järgu velsker Karl Pehap ja veltv. Enn Kippel. Üleajateenijate ühiskasiino juhatusse: esimees veltv. Eduard Abel VR II 3, liikmeks van. allohv. Leonhard Post.

3. Üleajateenijate Laskespordi Ühingus:

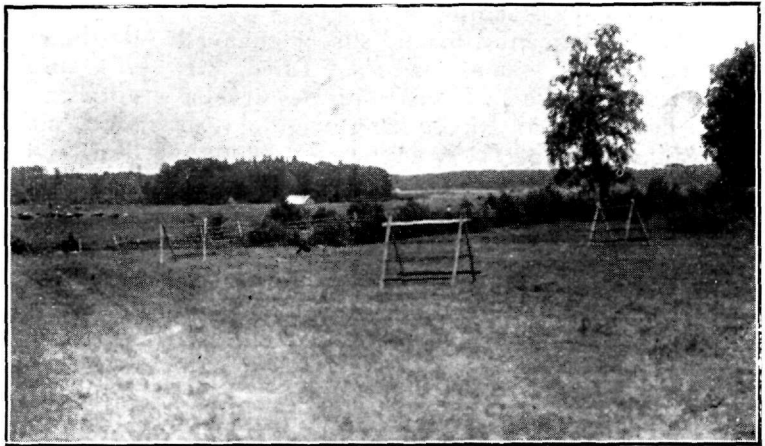
Juhatus: esimees veltv. Voldemar Jukk. Liikmed: van. allohv. Karl Ratnik, van. allohv. Konstantin Reimann. Liikme kand.: noor. allohv. Voldemar Nigol, van. allohv. Nikolai Treimut. Revisjonikomisjon: esimees veltv. Johan Veevers, abi noor. allohv. Aleksander Muda

2. üksiku jalaväepataljoni kaader Vabadussõja lahinguväljadel.

21. juulil s. a. 2. üksik jalaväepataljon korraldas ekskursiooni vabadussõjaagsetele 2. jalaväerügemendi lahinguväljadele. Ekskursioonist võtsid osa tegev- ja reservväeohvitserid ja allohvitserid, kokku 40 inimest. Ekskursioonist osavõtjad kogunesid hommikul kell 0600 Lembitu kasarmute juurde, kust siis sõideti kahel veoautol Alatskivile ja sealt Peipsi kallast pidi Mustveesse. Alatskivi surnuaial vaadati Vabadussõjas langenute mälestussammast, käidi Laksi Tõnise ja Juhan Liivi haudade juures ja vaadati haudadele püstitatud mälestusmärke. Surnuaialt siirduti vaatama Alatskivi lossi ja selle ümbrust. Peale lossi vaatamist ekskursandid sõitsid edasi Mustveesse, kus oli ette nähtud pikem peatus lõunastamiseks ja alevi ümbrusega tutvumiseks. Mustvees peatuti umbes neli tundi, mille kestvusel vaadeldi Mustvee raudteed, jaama ja sadamat. Soe päikese paistene ilm meelitas ekskursante otsima karastust Peipsi vees. Peagi olid suurem osa ekskursante riideist lahti ja vees, kus trügisid südilt kaugemale, et ujuda Peipsi voogudel. Käidi veel kohalikus vene vanausuliste kirikus jumalateenistust kuulamas ja mujal. Kella 1200-ks kogunesid ekskursandid kokku ühisele lõunale. Must-

vees liitus ekskursiooniga ka puhkusel viibiv pataljoniülem kolonelleitnant Kohal koos perekonnaga.

Pärast lõunasööki sõideti Kõnnu küla lahinguväljale, kus peatuti maanteel Kõnnu küla lahingu mälestuseks püstitatud mälestussamba lähedal.

Torma mõisa eelne lahinguväli.

Pöösaste vahel kraav, kus asus kaitsel 2. jalaväerügemendi 1. kompani 1. rühm. Kraavi kallast tähistab lattidest aed. X märgitud kohal asus kuulipilduja.

Ekskursiooni juht major Peeter Plado VR II/3 asetaski mälestussamba jalale kimbu lilli. Selle järgi tutvuti ümbruskonnaga ja siis andis kapten Juhan Mõttus VR II/3 lühikese ülevaate üldisest olukorrast 1918. a. novembris ja detsembrikuul ja Kõnnu küla juures 17.–19. detsembrini 1918. a. peetud lahingutest. Reservleitnant Daav-

vel, kes isiklikult võtnud osa Kõnnu lahingutest ja tolles lahingus juhtinud kohalikke kaitseliitlasi, rääkis oma muljetest tol ajal küla pärast peetud lahingutes ja olukorrast, milles tuli sõduritel viibida. Kõnnu külast sõideti Torma, kus kapten Juhan Mõttus andis lühikese ülevaate Torma lahingust ja samast lahingust osavõtja vanemallohv. Mihkel Soo rääkis tolle lahingu mälestustest ja näitas maastikul, kus kohal asunud 2. jalaväerügemendi üksused ja rühm, kus temal tol ajal

Ekskursioonist osavõtjad Kõnnu lahinguväljale püstitatud mälestussamba juures.

teeninud. Samas kohas rääkis ka reservleitn. Daavel kaitseliitlaste tegevusest Torma lahingus. Mõlemad lahinguväljad pildistati.

Nagu selgus ettekannetest, Kõnnu lahing on olnud 2. jalaväerügemendile esimeseks tuleristseks, millest võtsid osa 1. ja 2. kompani. Kõnnu lahingus 17. detsembril 1918. a. on 2. jalaväerügemendi 2 kompani kaotanud langenutena kolm meest. Ka kaitseliidu osad on kaotanud Kõnnu lahingus langenutena kolm meest. Peale kuue langenu, kelle nimed teada, on langenud Kõnnu lahingus

veel keegi tundmatu sõdur, kelle nime ei ole saadud kindlaks teha.

Torma lahinguväljalt sõideti Torma surnuaiale, kus ekskursiooni juht major Peeter Plado asetas kimbu lilli Vabadussõjas langenud sõdurite mälestussamba jalale.

Seega oli lahinguväljadega tutvumine läbi ja algas sõit Laiuse ja Palamuse kaudu Tartusse. Teel peatuti veel Palamuse alevikus ja jõuti tagasi Tartusse kell 1915.

Osavõtjail jäi hea mälestus ekskursioonist.

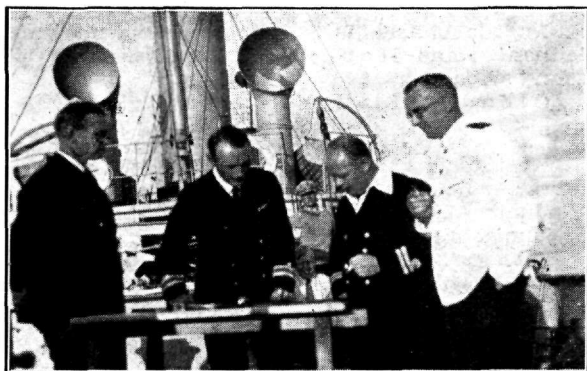
Hüdrograafilisi töid 1935. a. suvel.

Käesoleva aasta kevadel ilmusid üldiseks kasutamiseks merekaardid: leht nr. 14. moodsus 1:200.000 Naissaare—Ristna rajoon ja leht nr. 102 moodsus 1:100.000 Keri—Uhtju (Uhti) rajoon. Selliseid kaardilehti on ilmunud varem ja ilmub ka edaspidi. Kuid kaardilehe nr. 102 suhtes tuleb märkida, et see on esimesi avalikkõ merekaarte, mille andmed põhjenevad kaitseväge hüdrograafilistel mõõtmistel, kuna teised seniilmunud merekaardid põhjenevad peamiselt endistele Vene mõõtmistele, meie poolt on neid vaid täiendatud ja parandatud. Mõõtematerjalide kogumine ühe kaardilehe väljandmiseks nõuab palju hoolsat ja kulukat tööd. Rannapoolse mere mõõtmine sünnib nn. paadimõõdisega, kuna rannast kaugema osa mere mõõtmine (rannast kuni 25—30 km, ca. 50—100 m sügavuseni) sünnib laevamõõdisel. Ka meremõõde tehnikas on kõlaloodi leiutamiseiga teh-

Töö vaheajal tutvunemas kodumaa vaatamisväärsete kohtadega.

Naissaare Lõunakiüla kalmistul, Inglise laevastiku 1854. a. langenute ühishaual, mida eeskujulikult hooldatakse Inglise esindustelt.

Moment mõõtetööst.

„Jaan Poska“ komandör van.-ltm. Laiwin, hüdrogr. jaosk. ülem van.-ltm. J. Veizenberg, laeva mehaanik Hammer, komandöri abi E. Nõu.

tud viimastel aastatel edusamme, peamiselt töö tempo tõstmises. Riigid, millistel ainelised võimalused piiratud, on sunnitud seni mõõtmisi sooritama endiste instrumentidega ja meetoditel. Töö edeneb aeglaselt, kuid on sooritatud osas usaldusväärne.

Laevamõõdis on kallis üritus, sest siin on töösse peale mõõteekspeditsiooni

rakendatud veel laev, mille ülalpidamine nõuab suuremaid kulusid. Käesoleval suvel kaitseväe laevamöödist sooritati jäälõhkujal s/l „Jaan Poska“. Töö oli intensiivne. Soodsatel ilmastikutingimustel töötati kuni 16 tundi ööpäeva kohta. See nõudis erilist pinget laeva juhtkonnalt, samuti meeskonnalt. „Jaan Poska“ oli ametis suurima hoole, armastuse ja asjatundlikkusega. Viimase on laeva juhtkond omandanud pike-

maajalise koostööga kv. topo-hüdrograafia osakonnaga. Töö ja koostöö käisid käsikäs. Viimane on eriti vajalik tugeva kaitseväe loomisel igal alal.

Ei ole kahtlust, et meie kaitseväele muretsetakse hüdrograafia alal ikka moodsamad ja moodsamad mõõteinstrumentid esimesel võimalusel. Seni ütleme aga jällenägemiseni oma headele sõpradele mereväes!

Hüdrograaf.

Ametlik osa.

KAITSEVÄGEDE ÜLEMJUHATAJA KÄSUKIRI

Nr. 171.

Tallinnas, 16. juulil 1935. a.
(Kaitsevägede staap.)

§ 1.

Alltähendatud ohvitseridele on Siseministri otsusega määratud uuteks perekonnanimedeks:

- leitnant Aleksander Veelmann'ile kaitsealiidu Tallinna malevast „Veelma“,
- nooremleitnant Julius-Herbert Arol'ile kaitsealiidu Saaremaa malevast „Liiv-oja“.

Õiendus: Lj. nr. 4.

§ 2.

Allpooltähendatud ohvitseridele on perekonnaseisuametniku otsusega määratud uuteks perekonnanimedeks:

- kaitsealiidu Järva maleva pealäkule kolonel-leitnant Karl-Eduard Preisberg'ile — „Prees“,
- major Konrad Gieneman'ile piirivalvevalitsusest — „Sillard“,
- kapten Voldemar-Robert Veidenstrauch'ile Tallinna garnisoni komandantuurist ja vahipatal. — „Vaidem“,
- kapten Hans Ingermann'ile VR II/3 kaitsealiidu Tallinna malevast — „Hirvelaan“,
- kapten Verner-Valfried Brockner'ile Aegnasaare komandantuurist — „Loo“,
- kapten Erich Mõlter'ile (Müller'ile) pionerpataljonist — „Möldre“,
- kapten Voldemar-Gottfried Nielaender'ile üksikust merelennusalgast — „Neeme“,
- kapten Karl Piilberg'ile VR II/3 kv. ühendatud õppeasutistest — „Parving“,
- vanemleitnant Robert Vreibus'ile piirivalvevalitsusest — „Vabasalu“,
- leitnant Elmar-Friedrich Nesselberg'ile kaitseväg. staabist — „Kumari“,
- leitnant Jaan Schinmann'ile lennubaasist — „Ennuse“,
- leitnant Karl Rossmann'ile üksikust lennuväedivisjonist nr. 1 — „Roovet“,

- leitnant Evald Leber'ile kaitsealiidu Valga malevast — „Leepere“,
- nooremleitnant Peeter Lindser'ile 7. jalaväerügemendist — „Lindsaar“,
- nooremleitnant Harry Meenson'ile Naissaare komandantuurist — „Pedaste“.

Õiendus: Lj. nr. 4.

§ 3.

Alltähendatud ohvitseridele on perekonnaseisuametniku otsusega määratud uuteks ees- ja perekonnanimedeks:

- kapten Adolf Treufeldt'ile kaitsealiidu peastaabist — „Aadu Truuvere“,
- vanemleitnant Jakob-Jaak Feldmann'ile VR I/3 Aegnasaare komandantuurist — „Jaak Vendla“,
- leitnant Valfried Brinkmann'ile Skouts' üksikust jalaväepataljonist — „Valdik Pringi“,
- leitnant Robert-Aleksei Prinztal'ile al. Prinstahl auto-tankirügemendist — „Riho Piirsalu“.

Õiendus: Lj. nr. 4.

§ 4.

Lugeda Tartu kaitseringkonna staabi major Jakob Kuusi (Kuuse) õigeks ees- ja perekonnanimeks „Jaak Kuuse“.

Õiendus: Lj. nr. 4.

§ 5.

Lugeda 6. üksiku jalaväepataljoni kapten Johann Temant'i õigeks perekonnanimeks „Teemant“.

Õiendus: Lj. nr. 4.

§ 6.

Lugeda kaitsealiidu Saaremaa maleva nooremleitnant Hans Hendriksi õigeks esinimeks „Ants“.

Õiendus: Lj. nr. 4.

§ 7.

Kustutada kaitseväeteenistus-kohustuslike arstide nimekirjast tervistlikekudel põhjustel arst Viadimir Lebedev tagavaraväest, arvates 5. juunist s. a.

Alus: Juhatuskiri tagavaraväe ohvitseride arvestamiseks § 1 p. 2. ja § 4 p. 2.

§ 8.

Kustutada farmatsöotide nimekirjast surma puhul farmatsöit Hans Wasar tagavaraväest, arvates 22. septembrist 1932. a.

Alus: Juhatuskiri tagavaraväe ohvitseride arvestamiseks § 1 p. 2. ja § 4 p. 1.

Õiendus: Lj. nr. 728.

J. Laidoner,
Kindralleitnant,
Kaitsevägede Ülemjuhataja.

PEREKONDLIKKE TEATEID.

Sünde:

2. üks. jal. pat. kapten Sergei Maripuu abikaasal Olga-Johannal — tütar Tiia-Hiisi.

4. üks. jal. pat. Kpt Eduard Raudsepp'a abikaasal Elsal — tütar Heli-Reed. Ül. t. n. a. o. Andrei Kallas'e abikaasal Adelel — tütar Helle-Mall. N. a. o. Oskar Sarapik'u abikaasal Elvinel — tütar Aime.

4. üks. pat. läkitatud sidepataljoni v. a. o. Leopold Vogel'i abikaasal Annal — tütar Viive.

5. üks. jal. pat. kapten Rudolf Tariku abikaasal Magdal — tütar Tiit. N. a. o. Roman Sondberg'i abikaasal Mathilde-Amaliel — tütar Liili.

Üksiku lennuv. div. nr. 3. v. a. o. Hermann Johannson'i abikaasal Mathe-Alicel — tütar Imma-Mare.

Tallinna Garnisoni Komandantuuri ja Vahipataljoni rühmaülem ltn. Aleksander Arenberg'i abikaasal Salmel — tütar Orvi.

Piirivalve Võsu rajooni valvur kapral Arnold Liivamägi abikaasal Elfriedel — poeg Vello. Vasknarva rajooni valvur kapral Alfred Vetmann'i abikaasal Hildal — poeg Lembit. Mägiste rajooni teenistuskoera juhi kapral Friedrich Malts'a abikaasal Julie-Rosaliel — tütar Vaike. Vanaküla rajooni valvur n. a. o. Johannes Gruuse abikaasal Elsa-Antooniel — poeg Kaljo. Vanaküla rajooni teenistuskoera juhi kapral Albert Mets'a abikaasal Helmi-Johannal — poeg Mart. Valga rajooni valvur kapral Mihkel Mets'a abikaasal Paulinel — poeg Vello.

Abiellumisi:

2. üks. jal. pat. n. a. o. Vladimir Vähi, 29 a. v., abiellus Amanda-Vilhelmine Hörrak'uga, 25 a. v., pärit Otepää alevist.

3. üks. jal. pat. n. a. o. Johan Utso, 29 a. v., abiellus Hilda-Amalie Vähhi'ga, 23 a. v.

5. üks. jal. pat. n. a. o. Adolf Ranna (Kurman), 28 a. v., abiellus Käte-Rosalie Arro'ga, 23 a. v., pärit Rakverest. N. a. o. Julius Velitar (Bergson), 27 a. v., abiellus Regina Bergmanniga, 22 a. v., pärit Tallinnast.

Ratsaväe inspektuuri Ohvitseride ratsaväe kursusele läkitatud Ratsarügemendi n.-ltn. Paul Piirisild abiellus Härda Muna'ga.

Piirivalve Narva-Jõesuu rajooni ülem kapten Jaan Jaagund, 37 a. v., abiellus Veera Hellermann'iga, 25 a. v., pärit Tallinnast. Haapsalu rajooni valvur kapral Villem Männov, 28 a. v., abiellus Elfriede Lauks'iga, 26 a. v., pärit Narvast.

Tagavaraväe-ohvitserid!

Tellige ja lugege
„SÖDURIT“

Male.

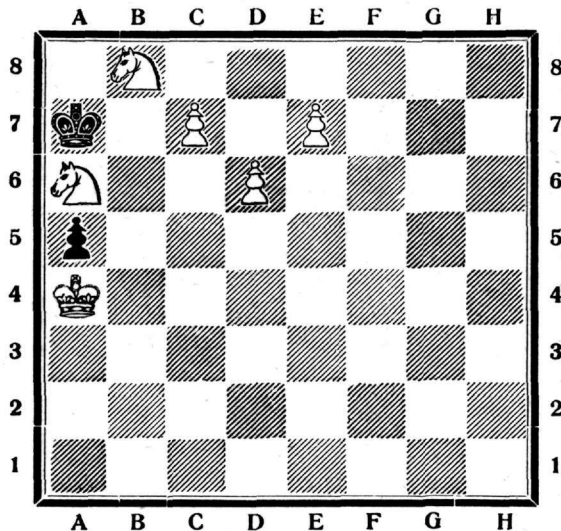
Toimetaja A. Burmeister.

Kirjade aadress: Nõmme, Nurme t. 29.

ÜLESANNE.

Kokku seadnud P. Orlimont.

Mustad.

Valged.

Valged: Ka4, Ra6 ja b8, Ec7, d6 ja e7.

Mustad: Ka7, Ea5.

Valged algavad ja annavad matt kolme käiguga.

*

R. Cheney ülesande (vt. „Söduri“ nr. 9) lahendus.

1. Od2—c3, Ve1—d1+, 2. Rf6—d7+, Ke6—d5, 3. Rd7—b6 annab matt. 1. (Od2—c3). Ke6—d6, 2. Lg6—d3+, Kd6—c6, 3. Ld3—a6 annab matt.

Ilmus trükist Kaitseväe Staabi
VI osakonna väljaandel

Ratsaväe eeskiri I osa
ja

Üksikmehe väljaõpe

Hind 1 kroon 10 senti.

Müügil „Söduri“ toimetuses Tallinnas,
Toomkooli 7.

Ilmusid trükist

Kv. st. topo-hüdrograafia osakonna
väljaandel:

Maakaardid:

1 : 200.000- lises mõõdus „Narva“
Nr. 15 – 66 × 54 sm, 6 värvis
HIND KR. 1.75

1 : 200.000- lises mõõdus „Valga“
Nr. 34 – 66 × 54 sm, 6 värvis
HIND KR. 1.75

ENNEM ILMUNUD: 1 : 200.000-lises mõõdus „Petseri“
Nr. 35 – 66 × 54 sm, 6 värvis
HIND KR. 1.75

Merekaardid:

„Keri-Uhtju“ Nr. 102 – 100 × 72 sm
6 värvis HIND KR. 3.20

„Naissaare-Ristna“ Nr. 14 – 100 × 72
sm, 6 värvis HIND KR. 3.20

Müügil:

maakaardid – Sõjaväe majandusühisu-
ses ja raamatukauplustes. Merekaar-
did – Veeteede Valitsuses.

Pealadu:

Kv. st. topo-hüdrograafia osakonna,
kaartide ladu S. Brokumägi Nr. 8.